

FRIHET.

Ett arv vi äger ifrån fria fränder —
ibland försmått, ty här har många
syndat —

vi ärvde det från konungar och ständer;
med hjältesagorna det är befyndat.

Dess namn är frihet. Och det arvet räckte
såväl till kajan som till höga borgen.
Dess röst ej kvävdes av ett murat häkte;
den hördes ut på gatorna och torgen.

Med kavlens bud, på fjäll och sankar myrar,
dess väg gick fram till frihetshärens
daning.

När frihetsglöden tände bergens fyrar,
den sände varmt till folken ut sin maning.

I blod blev stundom hillebarden tvagen,
och bondehänder sig om svärdens knöto.
"Gå man ur huse", var den givna lagen.
Och frihet följde på den väg de bröto.

De mäktiga väl gnatade om makten,
när bondevapen borgars bommar bräckte.
Men frihet skrevs i lagens bok, och pakten
från träldom frälste frihetsfolkets släkte.

I våldets tid, när vrånga viljor följde
sin lumpna väg, oss frihetsskölden lyste,
Om våldets vindar oss än översköljde,
vi likväl ständigt frihetstanken hyste.

På hävdens blad är bragden efterlämnad,
och ekot skall igenom sekler tona.
Och fanans våd — ej utav stormar
rämnad —

ger ökad glans åt moder Sveas krona.

J. A. Löfdal.

Det gamla vattenhjulet. Se art. å sid. 15.

GUSTAVSBERGAREN

ARG. 2 OKTOBER 1944 Nr: 5

Utgivningsort och adress:

Gustavsberg

Redaktionskommitté:

Ansvarig utgivare:

Gust. Andersson, Tallåsen 6, tel. 357

Redaktörer:

O. Lövgren, Tallåsen 30, tel. 137

J. Movinger, Tvärvägen 18, tel. 264

Expedition:

H. Lindholm, Grindstug. 11, tel. 308

Postgirokonton 27 51 73

Annonsförmedlare:

G. Dahlberg, Höjdhagsv. 19, tel. 359

Prenumerationspris:

Helår 1:50. Lösnummer 30 öre.

Annonspris:

20 öre pr mm.

För särskilt begärd plats 25 öre pr mm.

PERSONLIG
KULTUR.

Under denna rubrik påbörjar undertryckt härmed en serie på 5—6 artiklar, vilka dock av brist på utrymme torde komma att införas i Gustavsbergaren då och då och ej i omedelbar följd.

I.

Arvet.

Har kulturarvet något med personlig kultur att göra? Är inte detta arv snarare en tung börda att släpa på eller för en och annan en besvärande barlast, som hämmar den personliga utvecklingen? Måste man inte slita sig loss från arvet, innan man kan nå fram till personlig kultur? Vi med radio, flyg och allt detta andra, vad har vi med det s. k. kulturarvet att skaffa? Nej, kasta bara loss ifrån det! — Man hör sådana resonerang. Ofta är det unga människor, som talar så med en undran, om det verkligen tjänar något till att söka förstå och samarbeta med

det tjugonde århundradets äldre generation och taga arv av den. Vad gav den äldre generationen för positivt åt sig och mänskligheten? Man har sannerligen ställt den frågan uppriktigt. Men samtidigt vittnar den om stor oförmåga att lidelsefritt och historiskt taga arvet i betraktande. Därför är det också ganska viktigt att få denna fråga riktigt besvarad.

På visst håll syntes kulturarvet hindrande. Genom maktpåbud sökte man plöja nya fåror för sig och mänskligheten. Då gällde det att ej ha för mycket med sig av arvet. I sinom tid skulle man bli helt fri ifrån det. Men det gick inte. Hjulen på den nya vagnen blev bra vingliga. Kärran körde i diket. Just genom att söka nya ideologier, nya normer för sammanlevnaden, ny politisk kurs, nya religionsförsök drevs det hela rakt in i det pågående kriget. Ånej, det är ytterst äventyrligt att börja fila på de många synliga och osynliga trådar, med och i vilka arvet från föregående släktled står i omedelbar kontakt med oss. Där så sker förstår man ej arvet, dess gåva och krav. Den personliga kulturen är i allra högsta grad beroende av arvet. Vi fostras genom det. Därför gäller det att först och främst stanna inför allt det positiva, som den äldre generationen givit oss, och söka undanröja det negativa. Positivt sett och bortsett från ovan nämnda extrema försök att bryta nya vägar har arvet två sidor: En yttre och en inre. Den yttre är här såsom på alla andra områden beroende och präglad av den inre. Till den yttre hör alla våra strålande institutioner och välfärdsanordningar: kyrkor, skolor, sjukhus, ålderdomshem o. s. v. Till den inre hör friheten, seden, traditionen, moralen, religionen.

Särskilt i Sverige har den äldre generationen efter mycken kamp och stora försakelser lämnat oss ett mäktigt kulturarv. Den har löst oss från falska maximer. Den har frambragt folkrörelserna, vars frukter vi njuter: arbetarrörelsen, ungdomsrörelsen, nykterhetsrörelsen, idrottsrörelsen m. fl. Den har varit med om att avskaffa grymheter mot samhällets olycksbarn. Den har arbetat så, att vi genom fria val deltagit i riksens råd. Den har lärt oss att vetenskapligt

och humant betrakta och behandla själssjuka o. s. v. Kulturarvet är något vida mer, än okunnigheten söker göra det till. Det är således ej enbart en samling gamla föremål i en väl ombonad hembygds-gård.

Ordet kultur (cultura) betyder bearbetning, skötsel, omvårdnad, daning, utbildning, vörndnad. Dessa olika nyanser av ordet bör också säga oss en hel del om arvet och föra direkt över till tanken på personlig kultur. All kultivering betyder således att utbilda egenskaper, som är värdefullare än redan befintliga. Den strävar att göra arvet bättre. Personlig kultur nås aldrig genom tvångsfost- ran. Som arv har vi fått medborgerlig frihet. Jag skulle därför vilja säga, att den medborgerliga friheten är utgångspunkten för personlig kultur och har kort och gott följande tre förutsättningar:

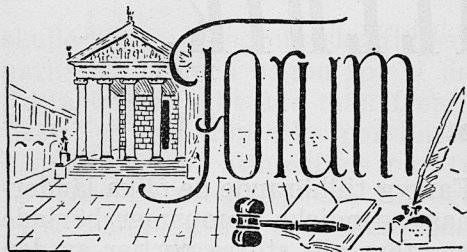
1. frihet att söka,
2. frihet att delge nådda resultat,
3. frihet att sakligt granska varandras resultat.

Utan dessa tre förutsättningar med allt vad i övrigt till dem hör, blir arvet en mer eller mindre död massa. Där dessa tre villkor saknas, inträder tillbakagång eller i varje fall stagnation. Detta gäller ej blott i stort utan även den enskildes rörelsefrihet såsom samhällsmedborgare. Sådant är kulturarvet. Att kritiskt syna det hör med till förutsättningarna men ej att rata och utan vidare förkasta. Sådant straffas. Arvet skall förvaltas så, att jag såsom individ får del av det, får personlig kultur, och så att jag handhar det under ansvar, med omdöme och — låt mig säga det — med ödmjuk stolthet och tacksam kärlek. Handlar vi så vet vi tillfullo, att det folkliga självstyret hos oss skall förbli levande och bestå utvecklat såsom arv efter oss åt andra generationer. Men härför fordras personlig kultur.

Inledningsvis har jag antytt att jag i kulturarvet ser utgångspunkten för personlig kultur, personlig utveckling. I det följande kommer detta att närmare motiveras och bevisas.

Johan Movinger.

Att kritisera

är väl ingen konst, säger vi ibland. Och det är naturligtvis riktigt, om vi menar, att kritiserandet är liktydigt med att uttala missnöje mot någon eller något. Men kritik kan ju också betyda, att man sakligt prövar en mening, ett förhållande o. s. v.

Alla är vi ense om, att kritik i denna sista mening inte endast är tillåten utan även högst önskvärd. Den är ju förutsättningen för, att det riktiga, det dugligaste och bästa skall komma till sin rätt.

Vi är också på det klara med, att det finns ett kritiserande, som inte är något annat än försök att slå ned motståndaren och hans mening med grovkalibriga ord och vresigt röstläge. Denna kritik är i sina yttersta konsekvenser ingenting annat än revolutions- och diktaturtendens. Den frågar på intet sätt efter sakskäl utan vill med järnstövlar trampa ned allt och alla, som visar tendens till avvikande mening. Den vågar inte och vill inte lyssna till något annat än sin egen tro och tanke.

Mot detta slag av kritik gäller det att vara ytterst vaksam. Den kritiken är nämligen ingalunda ofarlig, även om den redan vid första påseende förefaller att vara så osaklig, att den tycks kunna falla på sin egen orimlighet.

Det är nog ganska lätt att, som här skett, uppdelas kritiken och kritikerna i två olika grupper. Svårare blir det, att i varje särskilt aktuellt fall dra upp gränsen mellan, vad som är sakligt prövande kritik och vad som måste karakteriseras som kverulantens ansträngning att så högljutt som möjligt uttala sitt missnöje. Den senares resonemang förefaller ofta att vara dikterat av denna självkänsla: skräp till folk det där, som inte kan klara saken bättre. Finge jag bara komma dit, skulle det bli annat av. Då skulle mänskligheten gå en ny framtid till mötes.

Kverulanten och diktatorn vill kritisera alla men kritiserar av ingen.

Det finns, som sagt, en berättigad och nyttig kritik, som inte får hållas tillbaka eller tystas ner. Skulle den tvingas till tystnad i vårt samhälle — det svenska och det gustavsbergiska — hade vi lösgjort oss från demokratiens väg och därmed prisgivit oss åt en underjordisk kritik, som förr eller senare komme att ge sig till känna i våldsamma eruptioner.

Vi får inte utgå ifrån, att det finns något i vårt samhälle, som är så bra, att det inte kan bli bättre. Med andra ord: det finns intet, som ej behöver bli föremål för saklig prövning eller kritik. De områden, som alla har mer eller mindre daglig beröring med, är fabriken och konsum. Därför kommer också kritiken att riktas mot dessa två.

Det är inte farligt, om kritiken får komma fram, ty varje kritiker får naturligtvis räkna med, att också kritiken måste bli föremål för kritisk bedömning. Den rätten måste finnas i ett demokratiskt samhälle.

Farligare än kritiken är det instängda missnöjet. Allt detta som ligger och ruttnar och jäser. Det är ett faktum, att många människor känner sig lättare till sinnes, efter att ha fått ge utlopp för sitt missnöje och sin leda. Åskvädret rensar ju luften. Så även här. Är det något, som man burit på i månader, känns det lättare i sinnet, sedan man fått tala ut om saken.

Dessa förhållanden har vi i Gustavsbergarens redaktion tagit hänsyn till och därför släppt fram en del kritiska betraktelser mot skilda företeelser och förhållanden i vårt samhälle.

När tidningen så gjort — och för övrigt genom sin blotta tillvaro — har den givetvis utsatt sig själv för kritik. Men detta var förutsett. En och annan har menat, att kritikerna fått ett väl stort utrymme i tidningen. Andra har tyckt, att tidningen varit alltför mycket försiktig. Den har dock från början sagt ifrån, att den inte vill stå i någondera ytterlighetsriktningens tjänst. Den vill i stället låta alla komma till tals för att därmed främja alla s vårt gemensamma bästa.

Frostmatten och sparven.

In i den lummiga lunden,
fram genom praktfulla parken
smyger sig frostmattens dimma
så obetvinglig och hård.
Se, trädkronan står där bunden
och fjättrad ligger där marken,
ty nu är det dödens timma,
där leende liv fått värd.

När morgonens portar åter
står öppna för nya dagen,
har crysantemum, ros och lilja
ej fägring, ej liv och färg,
ty livsförödaren låter
— var blomma i boja slagen —
få känna hans makt och vilja
gå djupt genom själ och märg

Så bidar den stolte sedan
effekten av nattens handling.
Och blomstänglar böjs till jorden.
Från trädkronan blad för blad
nu faller till marken, medan
allt går till stum förvandling.
Den grymme är ensam vorden
bland dödade blomsters rad.

— — —
Kvitt! Där en sparv som sjunger!
Ja, ännu kan livet tala,
och ännu kan sänger sjungas,
fast våldets härjning är svår.
Det finns överallt en hunger
till vårvarmt, till sång av svala;
den kommer igen, de ungas
leende, levande vär.

Oscar Lövgren, nov. 1943

Alltså: tidningen vill en saklig prövning eller kritik, en som gagnar utvecklingen och gör en frimodig insats. Men den vill inte stå till förfogande för en kritik, som har kritiserandet till självändamål.

Gustavsbergaren har heller ingenting emot, att den själv alltför prövas av den sakliga kritikens eld och vatten. Även den kritiken vill den ta all hänsyn till genom saklig omprövning.

Oscar Lövgren.

FRÅN LERA TILL TALLRIK.

Hur porslinet kom till Europa.

Vi som sedan den tidigaste barn- domen dagligen använt porslin, har svårt att föreställa oss våra förfäders känslor, när det första porslinet efter långa och farofyll- da färder över världshaven, runt Kap Horn eller Godahoppsudden, eller genom Centralasiens öknar äntligen nådde fram till dem. Säl- lan eller aldrig har väl någonting mottagits med större entusiasm o. översvallande kärlek än det ringa antal ostindiska koppar och fat, som nådde Europa för omkring 300 år sedan. De få lyckliga ägar- na till någon enstaka porslinspjäs betraktade den som bland den yp- persta av sina dyrbarheter, och för att komma i besittning av en te- servis bytte utan tvekan en engelsk lord eller en fransk markis bort sitt tunga och gedigna bordssilver.

Den gränslösa kärlek varmed tidens härskande skikt omfattade porslinet kan delvis förklaras med att det nådde Europa samtidigt som ett par andra orientaliska lyx- varor, nämligen kaffe och te. Dess- förinnan hade väl enstaka porslins- pjäser hamnat i Europa, huvudsak- ligen genom arabernas förmedling. Under hela medeltiden utgjorde en porslinsvas, fat eller urna den mest dyrbara och exklusiva gåva, som en arabisk härskare kunde skänka något annat statsöverhu- vud — något annat än furstar kun- de inte ifrågakomma med en så- dan sällsynthet. Men man slösade inte med porslinsgåvorna. När Sa- ladin, den store sultanen i Egypten, skänkte bort fyrtio porslinspjäser till emiren av Damaskus 1174, så blev händelsen noga nedtecknad av samtidens historieskrivare. Ännu 300 år senare var porslinet en så-

dan sällsynthet, att när den store italienske renässansprinsen Lorenzo de Medici erhöll några porslins- vaser från Egyptens sultan, ekar händelsen ännu i historien.

Men det var dock inte förrän på 1600-talet, då sjöfarten och han- delsförbindelserna med länderna på andra sidan jordklotet definitivt hade övergått till de västeuropeis- ka sjömakterna, som Orientens raffinerade varor i någon större omfattning började nå Europa. Men det var som redan framhål- lits endast samhällets höga som i första hand kom i åtnjutande av dessa märkliga produkter från fjärran avlägsna, romantiska och mystiska länder. Och varje liten hovdam eller page fick lära sig in- se, att aromen av kaffe eller te, dessa i sanning kungliga njut- ningsmedel, kunde man helt enkelt inte tillägna sig, om man inte drack dem ur de smidiga och tun- na koppar, som kineserna använde därför och ensamma visste, hur de skulle framställas.

Men detta var inte den enda or- saken. Viktigare var väl, att porsli- net under dessa första år fortfa- rande var tillräckligt sällsynt, så att det inte kunde köpas för en- bart pengar. Guld och silver, smyc- ken och juveler kunde alltid an- skaffas av var och en som hade medel därför, men en porslinskopp var absolut oersättlig. Och för att överhuvudtaget komma i tillfälle att få betala de fantastiska sum- mor, som begärdes för den sällsyn- ta varan, måste man tillhöra sta- tens absolut ledande skikt. Utan- för hovet var det endast ett fåtal högadliga familjer som fick njuta sitt kaffe eller te i en lövtunn kopp gjord av detta ädla material — "vitt och rent liksom bladen på en lilja, tätt och genomskinligt som en juvel, lent som den pärle- morbeklädda insidan av en snäcka, och med färger överträffande den skönaste fjärilsvinge" för att nu begagna sig av samtidens terminol- ogi ifråga om porslin.

Men det dröjde inte många år, förrän porslinet började tränga utanför den praktfulla och aristo- kratiska miljö, vari det först ham- nade vid sin ankomst till Europa.

Fartyg tillhörande de olika länder- nas ostindiska kompanier började hemföra allt större partier av den begärliga varan. Snart nog blev även de mera välsituerade bland städernas borgare i tillfälle att läg- ga sig till med ostindiskt porslin. I London höll de köplystna noga uppsyn över dockorna för att vara till hands, när ostindiefararna var- pades iland och satte igång med lossningen av porslinslasten. Nu — i slutet på århundradet hade nämligen kompanierna börjat infö- ra porslin i stora mängder, och för att möta den ständigt växande ef- terfrågan hade de anlagt faktorier i fördragshamnarna på Kinakus- ten, som uteslutande arbetade för den europeiska marknaden.

Nu var inte det ostindiska porslinet längre den sällsynta och dyrbara varan, det hade varit en- dast några årtionden tidigare. Men när porslinshandeln kom att kon- trolleras av de stora europeiska handelskompanierna försämrades kvalitén avsevärt samtidigt som porslinet spreds till allt vidare sam- hällskretsar. Tillverkningen lades upp efter uteslutande ekonomiska principer: billigaste arbetskraft och största möjliga produktion. Europeiska mönster infördes, pjä- serna ändrades och anpassades efter europeiska krav, vapen och monogram utfördes på beställning av kunderna. Att döma av de stora mängder ostindiskt porslin, som ännu i dag återstår efter tvåhund- ra år eller längre måste produktio- nen av de kompaniägda porslins- fabriker i Kina varit kolossalt stor.

Det var ju givet, att detta fan- tastiska begär efter porslin inte

FRISÉRSALONGEN

GUSTAVSBERG

GRINDSTUGATAN 5

(invid kyrkan)

Nya, moderna lokaler.

Särskild Herr- och Damavdelning.

Har radion tystnat?

Vänd Eder till mig.

Alla märken.

Byte — avbetalning.

AUG. ERIKSSON.

Gustavsberg.

Mariagatan 4.

Tel. 197.

skulle lämna de europeiska tillverkarna av lergods någon ro. I de flesta länder arbetade man frenetiskt på att upptäcka porslinets hemlighet eller åtminstone på att få fram en produkt, som till det yttre påminde om det. Men man svävade i fullkomlig okunnighet och famlade vilt omkring i ett kompakt mörker av djupaste vidskepelse. Så framfördes på fullt allvar i ett tekniskt arbete från denna tid den uppfattningen, att beståndsdelarna av ostindiskt porslin utgjordes av pärlaska och en blandning av finmalda snäckor och ostronskal, som måste ligga i jorden ett hundratal år, innan den kunde formas och beredas till porslin. Överallt i Europa fanns det under denna tid män, som sökte efter porslinets hemlighet med samma frenesi som efter den vises sten och konsten att göra guld.

Upptäckten av den stora hemligheten lät emellertid vänta på sig. Men under tiden lyckades man på sina håll få fram en vara, som kunde fylla stora anspråk på likhet med porslin. Bäst lyckades väl holländarna, som med sin vita fajans som utgångsmaterial fick fram ett mästerverk av imitation med sitt Delftporslin. Med sin rena himmelsblå färg liknar detta till den grad Nankingporslinet, att även en kännare inte enbart kan lita på sina ögon vid bedömandet av ett bättre exemplar av den holländska varan utan måste känna på den för att kunna avgöra att materialet inte är porslin.

Men så en dag år 1709 löstes slutgiltigt den tusenåriga gåtan av en ren tillfällighet. En tysk apotekarlärning vid namn Johan Böttger blev den av ödet utvalde, som i ett enda inspirerat ögonblick lyckades åstadkomma, vad tusentals av Europas bästa keramiker under ett århundrade slösat bort sina liv

på att finna — det mystiska material som under eldens inverkan bildar porslin.

Liksom så många andra av de första porslinsmakarna förde Böttger ett oroligt och äventyrligt liv, och det är numera inte så lätt att skilja legenden från verkligheten, när man vill försöka uttröna, hur det hela egentligen gick till. När upptäckten gjordes var emellertid Böttger i August den starkes av Polen tjänst och hade till uppgift att åt sin av kreditorer ständigt besvärade herre försöka göra guld på slottet Albrechtsburg i Meissen. Han fick då en vacker dag levererat till sig ett perukpuder, som visade sig vara en förfalskning och odugligt för sitt ändamål. Det föreföll mest att bestå av en finmalen lera och det var väl detta som gjorde, att Böttger tog sig före att blanda upp pulvret med sina övriga leror, och därefter utsatte blandningen för eldens inverkan. När han sedan tog ut det brända godset fann han att det hade bränts kritvitt. Han insåg omedelbart det stora, som hänt, och började omedelbart ivrigt efterforska, varifrån det mystiska pulvret hade kommit. Snart fann han, att det var ett visst slags lera, som det fanns gott om i Meissens omgivning. På så sätt upptäcktes det första europeiska kaolinet — den vitbrännande leran som kineserna hade begagnat så länge för framställningen av sitt underbara porslin.

Den vara som snart nog började framställas i Meissen var absolut identisk med det ostindiska porslinet, och Österns stora mysterium var inte så mystiskt längre. Både i tekniskt och konstnärligt avseende kunde den europeiska tillverkningen mäta sig med sina kinesiska förebilder. Men till de svindlande höjder, som den kinesiska porslinskonsten nått under sina stora perioder har varken Meissen eller någon annan europeisk fabrik någonsin kunnat lyfta sig.

Trots alla försök gick det inte att bevara den upptäckta hemligheten i Meissen. Anställda vid den kungliga fabriken gav sig iväg, när de fått lära sig något om tillverkningen och kom till andra länder. Överallt träffade de på folk, som var angelägna att satsa kapital för anläggandet av inhemska porslinsfabriker. Så uppstod i många län-

der under 1700-talet ett större eller mindre antal fabriker, startade av åtminstone till namnet kända företagare men i de flesta fall drivna av anonyma porslinsmakare.

Men i allmänhet visade sig porslinstillverkningen inte vara den lukrativa näring, som företagarna trodde. De flesta fabriker gick ganska snart omkull, och i stort sett var det endast företag med kungligt stöd som kunde klara sig. De flesta av de stora och med tiden världsberömda fabriker kunde bestå, enär det fanns någon som vid årets slut var istånd att möta deras regelbundet återkommande underskott.

Hade de nymornade europeiska porslinsfabrikörerna gjort sig mödan att rådgöra med sina östasiatiska kolleger, innan de slagit in på detta vanskliga område, hade de sluppit mycket bekymmer och stora förluster. Ty visa av en tusenårig erfarenhet hade kineserna kunnat berätta för dem, att porslinstillverkning är en alldeles för fin och stor konst för att profaneras av ekonomiska hänsyn. Den tillhör den högsta av alla konstarter. Den fordrar kärlek och oändlig tillgivenhet. Det är en konst så stor, att endast kejsare och prinsar är värdiga att underhålla den, och endast en prinsessas hand är belöning nog för mästaren till det vällustigt sköna porslin, som inspirerat landets skaldar och hävdateknare så som i Europa endast segrande fältherrar förmått göra. Men i Kina har också porslinet varit något mycket mer än blott en handelsvara. Där har alltsedan tidernas morgon krukmakarkonsten hållits i helgd. Och konsten att göra porslin har varit den ädlaste av alla konster. Men till detta skall vi återkomma i ett följande nummer.

G e s.

El. golvbonare

för 220 volts ström uthyres efter förutbeställning. Hänvändelse till herr Fredriksson, Vårdshuset. Tel. 258.

Konsum Gustavsberg.

Krånglar radion?

vänd Er då först som sist till oss, så får Ni en i allo sakkunnig undersökning. Ring så hämta vi vid buss-hållplatsen.

Firma RADIO-BISTHER
Bondegatan 68
Tel. 42 53 00. Giro 159654.

FRÅN MIN DAGLIGA GÄRNING.

HANDMODELLFORMAREN OM SITT ARBETE.

"Skriv om din dagliga gärning", har man sagt mig. Men vad skall en porslinsarbetare skriva om sitt arbete, detta som är så trivialt och alldagligt att det väl inte kan intressera gustavsbergare. De vet ju alla ändå så väl, vad det är fråga om.

Nu är det visserligen sant, att vi för närvarande är blott två handmodellformare. Detta kan ju i viss mån försvara, att jag skriver om min dagliga gärning. Kanske kan jag få påräkna intresse också hos de rätt många prenumeranter, som tidningen har på andra platser än Gustavsberg.

När jag emellertid skall skriva om min dagliga gärning tillstöter också för mig svårigheten att finna ord för en beskrivning. Därtill fordrades förvisso "en god skrivares penna".

I likhet med många hundra andra har jag att dag ut och dag in, år ut och år in följa kontrollurets koncist anvisade tider. Kan det finnas något mera tröstlöst? Man kan ge upp för mindre än så. Men med tanke på livets uppehälle för sig och de sina måste man hålla ut. Att följa klockan likadant för varje dag känns ibland som om man själv vore en liten obetydlig kugge i ett stort hjul, som dag och natt, år ut och år in snurrade runt.

Då tycks det ibland som om hela livet vore meningslöst. Vid sådana tillfällen frestar det på nerverna.

Dessemellan gripes man av arbetslust, ja, varför inte säga skaparglädje. Då ser man strax livet från en annan sida. Då blir kuggen en samhällsnyttig människa, som gör en god tjänst för sitt och sin familjs, ja, för hela landets välfärd. Det är då roligt att känna sig som skapare och formgivare åt någonting nytt och värdefullt.

Förstode varje arbetsgivare, vad en god förtjänst betyder såsom sporre för arbetaren, när han skall utföra sitt arbete, som kanske inte alltid är så roligt, vore ingen arbetare underbetald. Inte minst arbetsgivaren förtjänar på, att arbetaren har en god lön.

När jag började i fabriken för

Samuel Svensson

något över femtio år sedan, hade jag en dagpenning på 55 öre. Inte kunde jag då drömma om, att jag i mer än ett halvsekel skulle komma att fortsätta med detta arbete, som redan då föreföll mig så dödande tråkigt. Men den, som är slagen till slant, förblir det också.

Mitt dagliga arbete sedan flera år tillbaka är att för hand forma stekfat och karotter m. m. Maskintillverkning är här inte möjlig att genomföra, dels på grund av arbetets karaktär, dels på grund av att produktionen sker i så ringa omfattning att införandet av dyrbara maskiner inte skulle löna sig. Det är alltså fråga om ett hantverksmässigt arbete i maskinernas och mekaniseringens århundrade.

Tillverkningen försiggår på följande sätt: Av den smidiga massan formas först ett s. k. "blad". Det sker på en s. k. "bladmaskin". Sedan lägges detta blad på en gipsform, för att därefter med en svamp och ett stycke gummi, som kallas "tvålare", bearbetas tills godset får sin rätta yttre form.

Foten på karotten eller fatet — vad det nu kan vara fråga om — görs på så sätt, att man tar litet massa och rullar ut denna alldeles som när man bakar kringlor. Denna smala rulle lägges sedan runt omkring den gipsmall, som man placerar ovanpå det förut formade godset. Sedan skall ringen tryckas

till och ges sin rätta form. Därefter tar man bort gipsmallen och snyggar ytterligare till godset, som nu får stå och torka. Om man skall ha förstärkt kant, flat eller rund sådan får man med hjälp av schablon och tvålare ge också denna detalj av godset den önskade formen.

Just för tillfället håller jag på med spilkumar. Jag tillverkar dem inte från början utan får dem från svarvaren, som i sin tur får dem från formaren. Min uppgift är att böja de runda spilkummarna och göra dem ovala. För att kunna ge dem den önskade formen, blöter jag först upp dem, varefter jag klappar och smeker dem, tills de får sin rätta form. Sedan de genomgått bränningen och ytterligare procedurer, går de ut i marknaden som "de mjuka formernas porslin".

De formade faten och karotterna kallas över lag rätt och slätt "pytsar". Sedan pytsarna formats och hunnit torka en smula, måste de "flaggas". Det tar från en till fem timmar, innan godset hunnit torka så mycket, att det kan tagas av gipsformen. Det placeras då på s. k. "flaggskivor" för att ytterligare torka, så att man kan hantera det. Sedan eventuella fel avlägsnats, putsas och svampas godset. Därefter är pytsen färdig att gå till bränning. När den sedan genomgått åtskilliga ytterligare procedurer, för vilka det inte ingår i min uppgift att redogöra, går varan ut i marknaden.

Större delen av dagen går åt till formningen. Man måste dock beräkna tiden så, att man hinner med flaggningen och färdigställandet av det för dagen påbörjade arbetet.

Hur många pytsar kan jag göra på en dag? Det beror naturligtvis på storleken och modellen. Av de vanligaste standardformerna exempelvis av karotter, kan det bli så där 50 à 70 stycken.

Jag skulle också skriva något om, hur lång tid det tar att bli en fullärd porslinsmakare. Först vill jag då säga, att det givetvis beror mycket på fallenheten för yrket.

En auktion vid Lemshaga.

Lemshaga är en mycket gammal gård. Hur gammal den är och i vilka händer den varit, är mig obekant. Men någon gång i slutet av 1800-talet, kom egendomen, troligen genom arv, i en sjökaptens Wretfors' händer. Egendomen var utarrenderad till en byggmästare Eklund. Arrendetiden utgick under första hälften av 90-talet. Enligt ryktet hade Eklund huggit ned så mycket av skogen, han hunnit med under de sista åren av arrendetiden. Kapten Wretfors tog emot gården omkring år 1894. Han skulle själv bruka sin gård. Men hur detta skulle gå, kan nog vem som helst föreställa sig. En gammal sjöman som jordbrukare har säkert inte stora utsikter att gå i land med en sådan uppgift utan sakkunnig hjälp. Men Wretfors skaffade sig ej sådan.

Min far hade i ungdomen varit kamrat på sjön med Wretfors. Men då far blev inlagd på sjukhus i dåvarande S:t Petersburg, där han sedan kom att stanna några år, skildes deras vägar. Wretfors fortsatte på sjön och blev med tiden kapten. Det sista fartyg han förde var barken "Krusebjörn", vilken förläste. Därmed bröts hans egentliga sjömansbana. I början av 90-talet förde han en bogserbåt i Stockholm. Men sedan köpte han som sagt Lemshaga.

I regel får man nog räkna med, att det behövs fem till sju år för att behärska de skilda delarna av porslinsmakeriet. Men gäller det bara att lära sig forma karotter eller stekfat, kan man nog klara saken på ett eller två år.

Till slut vill jag säga, att det bästa sättet för läsaren av dessa rader att få en klar föreställning om, hur handmodellformningen tillgår, är att med egna ögon se tillverkningen.

En sak, som jag tror skulle vara till stor nytta både för den enskilde arbetaren och för driften i stort, vore nog, att alla arbetarna finge tillfälle att bese olika avdelningar och tillverkningsmetoder i fabriken. Detta skulle otvivelaktigt skapa ett större intresse för arbetet och dessutom ge den enskilde arbetaren en inblick i det hela, något som han nu saknar.

Samuel Svensson.

Sommaren 1896 eller 97 kom far hit för ett par dagar. Och på söndagen ville han, att vi skulle gå till Lemshaga för att hälsa på Wretfors. Gubbarna, som ej hade träffats på flera år, hade gamla minnen från ungdomsåren att prata om. Så småningom gled talet in på gårdens skötsel. På goda grunder misstänkte far, att den inte var så mönstergill, vilket också beannades, när kapten W. började beskriva förhållandena. "Jag vet, förstår du Calle, att dom ibland om nätterna sätter för ett par hästar, och kör in till Stockholm med ett lass spannmål och säljer". "Och här sitter du utan att bry dig om, hur folk handskas med dina ägodelar, det kan ju inte annat än gå åt skogen med alltsammans", svarade far. "Ja, vad vill du att jag skall göra, jag kan ju inte gå nattvakt för att få ha mitt ifred". Far genmälte: "Ja, när du är en sådan stackare, att du inte bryr dig om att skydda det du äger, är det ingen synd om dig". Far föreslog till sist styckning och försäljning av tomter för att hjälpa upp finanserna. Men detta förslag tilltalade ej heller. "Det reder nog upp sig, skall du få se", vart hans svar till far. Men det redde inte upp sig. Ett par år senare köpte Gustavsbergs Fabriks Intressenter egendomen. I försäljningsvillkoren ingick, att köparen skulle bygga en villa vid "Hällen", som säljaren skulle fritt bebo under sin livstid. Dessutom skulle kapten Wretfors och hans syster änkefru Gnospelius ha vardera 100 kr. i månaden, så länge de levde. Detta berättade kapten själv för mig, men om villkoren i övrigt nämnde han ingenting. Men tror jag nog, att de var mycket förmånliga för köparen. Så blev det i sinom tid auktion på gårdens inventarier: hästar, nötkreatur, redskap m. m. Auktionen hölls av länsman Törnkvist i Gustavsberg. Mycket folk kom från Värmdö och Ingarö. Bönder och torpare var ju särskilt intresserade av djur och redskap. Vidare kom många som inte var spekulanter, men som fann nöje i att bevista en stor auktion. Det kunde ju alltid finnas något, som kunde passa där hemma, och som man kunde få för billigt pris, om lyckan var god.

Många gick till Lemshaga även från Gustavsberg, om inte för annat så för att se på folklivet. Till en auktion kommer ju så många olika människor. Att emellanåt bjuda på en sak, som man egentligen inte har någon avsikt att bli ägare till, ger dock en viss spänning inför möjligheten att bli fast för budet. Nöjet att slå sig i språk med gubbarna utifrån öarna var heller inte att förakta och i synnerhet om de börjat tömma sina pluntor. Många hade ju lång väg till auktionsplatsen och måste därför ha matsäck med sig. Bland öborna fanns det många. För att ha något att skölja ned torrskaffningen med var det ordnat med ölservering i stora salen på Lemshaga. Två långa bord, ett på var sida av salen, var hopspikade för tillfället med bockar och säten på ömse sidor. Dit kunde vem som helst gå in när som helst under auktionen, för att läska sig med en flaskka öl. Priset var moderat, 12 öre styck. Under dagens lopp ordnades det med matraster då auktionen avbröts för att gubbarna skulle få tillfälle att undersöka, vad mor hade skickat med i matsäcksskrinet. Och då var det fullt hus i den stora salen. Borden var upptagna från vägg till vägg med skrin och ölflaskor. Då dryftades redan gjorda inköp, och man resonerade om häst- eller kopriser. Spekulanterna hade redan sett över vad som fanns att välja på. Mången hade nog redan sett ut en häst eller ko, som han tyckte sig se bunden efter trillan eller vinkelaxelkärran, när han åkte hemåt fram på kvällen.

Det var roligt att höra gubbarnas resonemang om allt möjligt, som hörde till deras verksamhetsområde, vare sig nu detta rörde sig om folk, hästar eller kor.

Men matpausen tog snart slut, och det ropades: "Auktionen fortsätter nu med djuren". Det blev nu brådska bland de köplystna och nyfikna. Det gällde att hålla sig med, så att man inte gick miste om något av intresse, varken ifråga om sådant, som man kunde köpa eller sådant, som man kunde lyssna till.

Många minnen bjuder därför alltid en sådan auktion på. Lemshaga-auktionen var också en av traktens stora och i många hänseenden minnesrika auktioner.

J. S. Englund.

GUSTAVSBERGS GAMLA.

Onsdagen den 26 juni hade Kyrkliga Arbetskretsen inbjudit våra gamla till utflykt. Med Gustavsberg 4 gick färden till Klinten. Herrgårnas festvåning väntade oss där, smakfullt dukad. Fru Håkansson hade återigen gjort sitt allra bästa — ej minst då det gällde det av oss efterlängtnade kaffet. Allt var redan från början så festligt och vackert.

Dr. Wanngård berättade roande om, hur kyrkstöten kom bort. Herr Hjelm — en sommargäst vid Insjön — spelade glatt och villigt piano och ackompanjerade våra solosjungande damer.

Festligheten avslutades med en andaktsstund ute på terrassen.

Måndagen den 21 aug. anordnade Arbetskretsen ånyo en de gamlas dag — i Gustavsbergs kyrka. Meningen var, att först och främst sådana gamla, som ej eljest kan besöka kyrkan, skulle få tillfälle att göra det nu. Men av olika anledningar inbjöds alla gamla. Några hämtades i rullstol av vår outtröttliga Gustav Lorang, andra hämtade bygmästare Skoglund och fabriköer Lindblad med sina bilar.

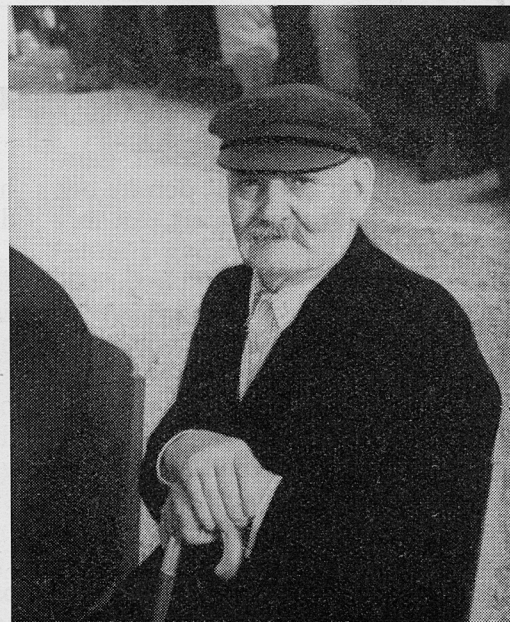
Det blev en stor skara, som hörsammade inbjudan. Ljuvligt hördes deras sång: "Härlig är jorden..." — många hade längtat till denna dag. En av dem sade: "Visst är de andra gamlas dag bra och rolig, men denna är dock den minnesrikaste — i vår fina kyrka." Så kände vi andra det säkert också.

Efter gudstjänsten bjöds på kaffe, tårta och annat dopp vid stora långbord, vilka placerats på planen utanför kyrkan. Det blev även här en verklig fest, "en liten fläkt av det gamla stora midsommarkalaset".

Vädret var strålande och fabriken fotograf, herr Hilding Olsson, passade på att vid detta utsökta tillfälle förevisa många av fabriken gamla trotjänare. Ett litet urval av dessa bilder införes här.

Jag vill i detta sammanhang framföra mitt hjärtligaste tack till alla och en var, som på olika sätt medverkade.

Johan M o v i n g e r.

Den gamla nattvakten.

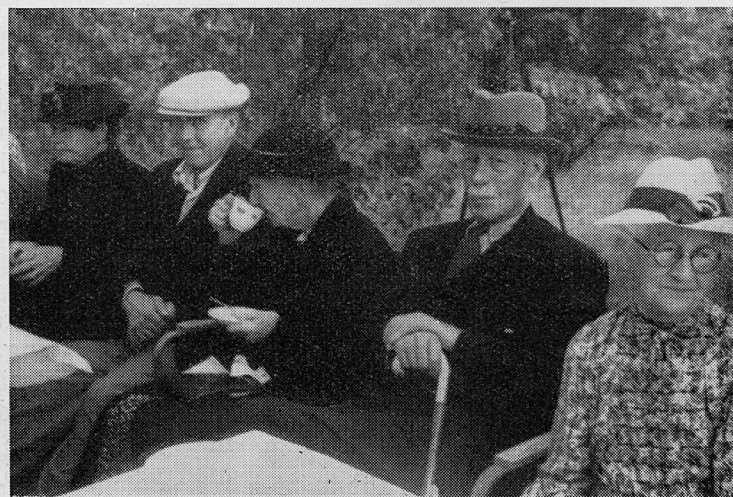
Det är roligt att träffas på de gamlas dag.

Vid ett av de dukade långborden.

Man väntar på det goda kaffet.

Kaffet smakar väldigt gott.

ELVERKET I GUSTAVSBERG.

Kraftnätet utbygges.

Flertalet av Gustavsbergs innevånare ha nog lagt märke till den nya transformatorstation, som under sommaren uppförts vid Porslinsfabriken samt till de kabelnedsläggningar, som pågått i norra delen av samhället. Det kan vara av intresse att i korthet omnämna orsakerna till de ganska omfattande arbeten, som f. n. pågå för fabriken och samhällets kraftförsörjning.

Den nya transformatorstationen ingår som ett led i en projekterad nybyggnadsplan för nya fabriksbyggnader. Den gamla transformatorstationen byggdes år 1921 och var nu otillräcklig med hänsyn till planerade utvidgningar av de elektriska anläggningarna inom fabriken och samhället.

Innan vi gå vidare, är det kanske lämpligt att blicka tillbaka på utvecklingen av elektrifieringen i Gustavsberg.

Det är på sin plats att i första hand giva framlidne brukspatronen Odelberg ett erkännande för hans framsynthet. Brukspatron Odelberg var nämligen en av de första industrimän inom landet, som tog elektriciteten i sin tjänst. Sålunda hade han redan på 1880-talet låtit bygga en privat telefonledning från Stockholm till Gustavsberg. Denna telefonförbindelse gick på den tiden under namnet "Belltelefonen".

De första elektriska maskinerna

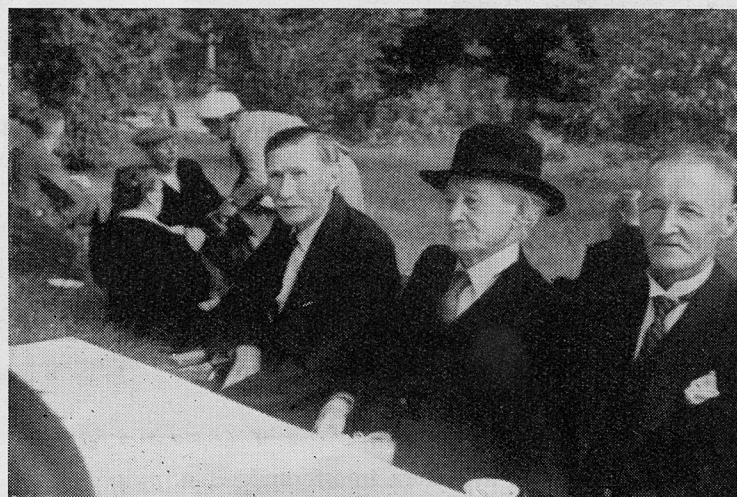
för generering av elektrisk kraft uppsattes omkring år 1885. Bl. a. uppsattes en dynamo för 110 volt likström av Siemens & Schuckerts fabrikat i "Gamla Vattkvarnen". Den drevs av en ångmaskin. Dynamon lämnade ström till ett tiotal bågglampor för ytterbelysning inom fabriksområdet. Vid förstnämnda tidpunkt eller strax efteråt uppsattes ytterligare en dynamo av Wennströms fabrikat i den s. k. gamla smedjan. Denna dynamo lämnade ström för belysning i mekaniska verkstaden och några andra avdelningar i fabriken. Dessutom lämnade dynamon ström till Farsta slott, där även ett ackumulatorbatteri installerades som strömkälla under den tiden på dygnet, då dynamon icke var i drift. Den apparattavla, som uppsattes för belysningen i slottet torde vara en kuriositet i sitt slag. Den har en mycket framträdande plats i slottets nedre hall och är placerad inom glas och ram. Det kan för övrigt nämnas, att densamma fortfarande användes, medan ackumulatorbatteriet numera är slopat.

År 1905 var ett bemärkelseår ifråga om elektrifieringen av fabriken. Detta år byggdes nämligen en ångkraftstation på Kattholmen i den byggnad, som nu inrymmer tvättinrättningen. Först uppsattes en 200 hästkrafters ångturbin med en direktkopplad generator

för 500 V. Samtidigt uppsattes ett ackumulatorbatteri med tillhörande laddningsaggregat för 2×220 volt likström. Senare uppsattes ytterligare en turbin för 500 hästkrafter med dels en generator för 500 V, dels en generator för 2×220 V. I samband med uppförandet av ångkraftstationen infördes elektrisk drift och belysning i större delen av fabriksbyggnaderna. Samtidigt elektrifierades Farsta lantgård. Några år senare elektrifierades bl. a. kyrkan, "Bolagsboden" jämte en del chefsbyggnader. År 1912 uppsattes i fabriken en turbingenerator, som drevs parallellt med kraftstationen på Kattholmen. År 1921 träffades avtal med Älvkarleby kraftverk om leverans av elektrisk kraft till Gustavsberg. För detta ändamål uppfördes vid fabriken en transformatorstation för nedtransformering från 20.000 V. till 500 Volt och därmed nedlades driften på Kattholmen. I sanitetsfabriken byggdes år 1939 en transformatorstation på 1.800 KWA — 20.000/500 V för ugnsdriften. För elektrifiering av bostäderna i samhället byggdes under åren 1921 till 1923 ett 500 V fördelningsnät jämte ett antal transformatorstationer med tillhörande lågspänningsledningar för 220/127 V inom samhället. Detta ledningsnät användes fortfarande men har under årens lopp utvidgats. Till följd av den efter

Byggmästare Danielsson med fru.

Äldermän som njuta på de gamlas dag.

hand ökade belastningen är nätet för närvarande hårt belastat, varför detsamma nu måste omläggas. Den på senare tid även ökade anslutningen och stigande förbrukningen av elektrisk energi inom samhället framgår av följande. År 1936 var förbrukningen c:a 100.000 kilowattimmar, som fördelades på 580 abonnenter. År 1943 hade förbrukningen stigit till c:a 240.000 kilowattimmar, varjämte antalet abonnenter ökats till c:a 700. Den avsevärt ökade förbrukningen är delvis beroende på att elektriska spisar och kokplattor börjat användas under de sista åren.

Som förut nämnts måste det nuvarande distributionsnätet i samhället omläggas på grund av den ökade belastningen. Denna omläggning har påskyndats av de nya bostadshus, som f. n. hålla på att uppföras i norra delen av samhället.

För den planerade omläggningen kommer ett helt nytt fördelningsnät för 6.000 Volts spänning att anläggas i samhället, varjämte nya transformatorstationer komma att uppföras. I samband härmed kommer även spänningen på lågspänningsnätet att efter hand ökas till 380/220 V.

För det nya distributionsnätet har utrymme reserverats i den nya transformatorstationen vid fabriken. I transformatorstationen kommer en särskild transformator på 800 KWA med erforderlig ställverksutrustning att inmonteras för kraftförsörjningen i samhället. Dessutom har utrymme reserverats för en framtida transforma-

tor för reglering av spänningen på distributionsnätet.

Den på samhällets del belöpan- de kostnaden för den nya transformatorstationen vid fabriken uppgår till c:a 60.000 kronor. I denna summa är dock icke kostnaden för nyssnämnda regleringstransformator medtagen. Kostnaden för den omläggning och utvidgning av distributionsnätet, som skall utföras under innevarande år i norra delen av samhället, kommer att draga en kostnad av c:a 50.000 kronor. Det kan omnämnas, att enbart den högspänningskabel, som nu nedlagts från transformatorstationen till Höjdhagen kostar c:a 20.000

Som synes måste ett ganska betydande kapital nedläggas för distributionsnätet i samhället. Det torde emellertid icke råda något tvivel om, att dessa kostnader på lång sikt äro till båtnad för den fortsatta utvecklingen av såväl fabriken som samhället.

I detta sammanhang kan det kanske vara av intresse att något beröra den energitaxa, som tillämpas för hushållen. Före 1938 utgjorde energipriset 35 öre per KWh oavsett förbrukningens storlek, men efter 1938 har införts en s. k. blocktariff, vilket i princip innebär, att energipriset sjunker vid stigande förbrukning. För att närmare förklara detta har sammanställts ett par exempel:

Exempel på strömkostnad i en lägenhet om 2 rum och kök (3 tariffenheter):

vinterkvartal. Förbrukning uppskattningsvis 300 kilowattimmar (KWh).

a) Abonnentavg. per kvartal ..	Kr. 1:—
b) Energiavgifter:	
För första 10 KWh per rum	
3 . 10 KWh à 0:30	„ 9:—
För följ. 20 KWh per rum	
3×20 KWh à 0:10	„ 6:—
Resterande 300 — 30 — 60 =	
210 KWh à 0:06	„ 12:60
	<u>Kr. 28:60</u>

Medelpris pr KWh $\frac{2860}{300} = 9,5$ öre.

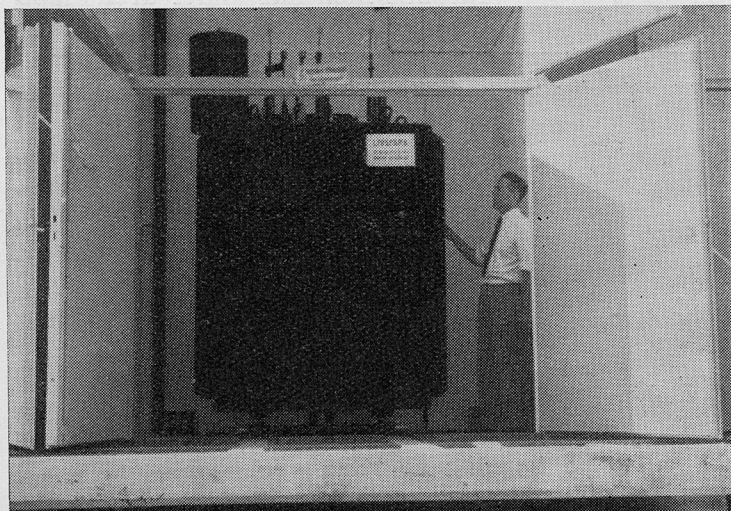
sommarkkvartal. Förbrukning uppskattningsvis 150 KWh.

a) Abonnentavg. per kv.	Kr. 1:—
b) Energiavgifter:	
För första 5 KWh per rum	
3×5 KWh à 0:30	„ 4:50
För följ. 10 KWh per rum	
3×10 KWh à 0:10	„ 3:60
Resterande 150 — 15 — 45 =	
105 KWh à 0,06	„ 6:30
	<u>Kr. 14:80</u>

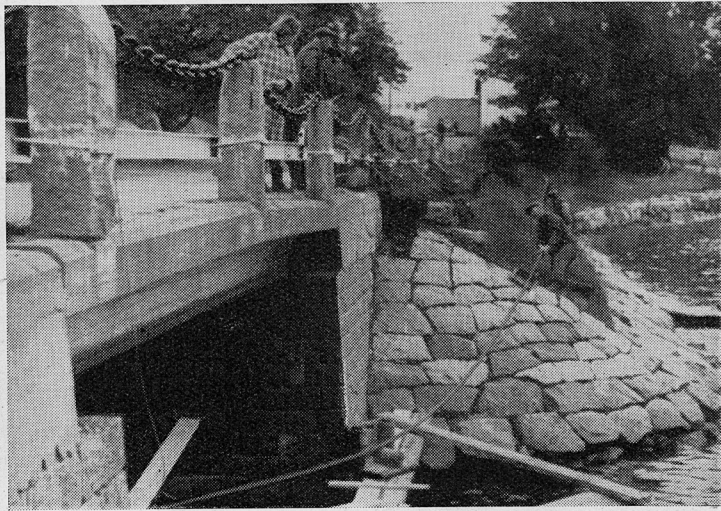
Medelpris pr KWh $\frac{1480}{150} = 9,9$ öre

Så snart ransoneringen på material upphävs, komma fortsatta utbyggnads- och förstärkningsarbeten att företagas.

Anders Steen.

En av de nya stora transformatorerna.

Kabeldragning vid bron.

Det nya konsum- bygget i Gustavsberg.

Under de sista åren har vi här i Gustavsberg haft det ganska besvärligt på grund av den ständiga trängseln och väntetiden i butikerna. Klagomålen på denna punkt har också varit många. Man kan inte säga, att de varit oberättigade.

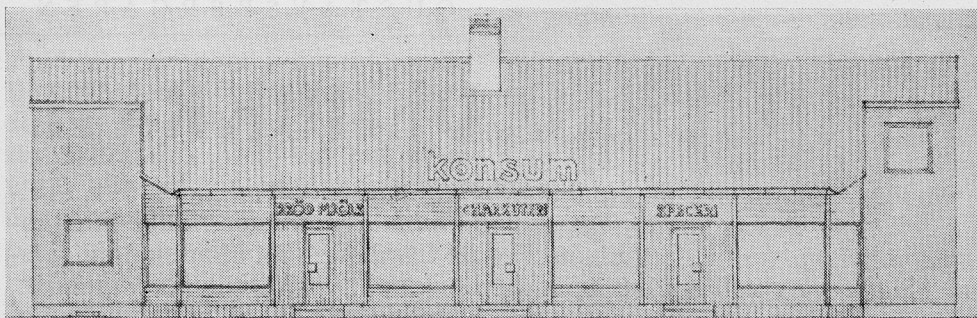
Styrelsen började också 1939—40 se sig om efter möjligheter att med nya butiker avhjälpa antydde missförhållande, sedan projektet med nybyggnad av huvudaffären gick om intet. Dels gällde det att ersätta butiken i Kullen 3 med en ny affärsfastighet, dels att ordna butiksförhållandena bättre också i norra delen av samhället, särskilt med tanke på Höjdhagsområdet.

Det visade sig då ur flera synpunkter lämpligast att först bygga en ny affär för samhällets södra del. Så kom försäljningsstället Villagatan 5 till och kunde öppnas den 17 augusti 1942. Omsättningen där blev väsentligt större än i Kullen. En del kunder, som förut gjort sina uppköp i huvudaffären, flyttade över till Villagatan.

Trots den förbättring, som det nya försäljningsstället innebar i jämförelse med det gamla, var det dock en otillräcklig förbättring för samhället i stort. Flera nya affärslokaler måste komma till. Men det är varken lätt eller förmånligt att bygga i kristiden. Det är svårt att få byggnadstillstånd, material och arbetskraft. Kostnaderna blir också under denna tid väsentligt högre än under s. k. normala förhållanden.

Bostadsbebyggelsen i Höjdhagsområdet utvidgades dock. Därtill har kommit den nu pågående bebyggelsen bortom Skeviksgatan. Nu stod det klart, att man inte kunde vänta med uppförandet av en affärsfastighet i samhällets norra del.

Vid årsmötet i slutet av mars innevarande år förelåg förslag till en ny butik, som skulle förläggas till den s. k. Grindstuplan. Tomtplatsen måste anses synnerligen lämplig, dels med hänsyn till Höjdhagen och det nya bebyggelseområdet, dels med tanke på den äldre bebyggelsen i Skeviksgatan och Höjdgatan.

Fasaden åt det nya bebyggelseområdet.

Ritningarna, som utförts av K. F:s arkitekt, Olof Thunström, underkastades en ingående granskning och sedan en rätt betydande omarbetning. Ett extra fullmäktigesammanträde har därefter godkänt dem, byggnadstillstånd har erhållits och arbetet har påbörjats. Grävningarna och de rätt betydande sprängningarna för grunden är, då detta skrives, klara. När tidningen utkommer torde grundläggningsarbetet vara i full gång.

Grindstuplanaffären eller Höjdhagsbutiken — eller vad den nu kommer att kallas — får samma storlek, planläggning och kapacitet som affären i Villagatan. Mjolk- och charkuteributikerna blir dock större än i Villagatan, men speceriavdelningen blir i motsvarande grad mindre. Denna uppdelning grundar sig på erfarenheterna från Villagatan. Källarvåningen kommer, att — förutom att där inrymmer pannrum, bränsleförråd och källare — också utnyttjas till lagerlokaler. Bakom butikerna blir det också goda lagerutrymmen.

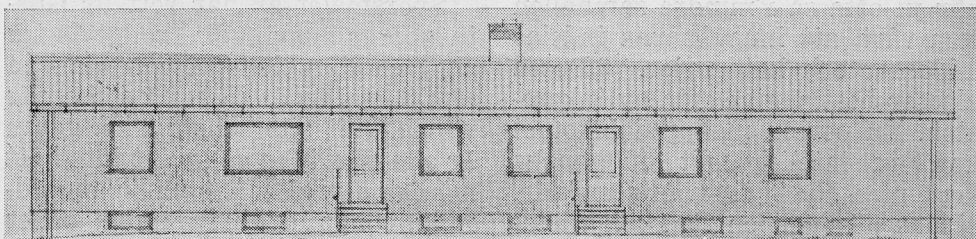
Då den nya butiksfastigheten självfallet måste ansluta sig till terrängen och den omgivande bebyggelsen, kunde man inte välja, vilken byggnadstyp som helst. Byggnaden blir dock ganska originell och ej av de vanligast förekommande typerna. Endast envåningshus kunde komma ifråga, enär den omgivande bebyggelsen har denna struktur. Men hur skulle man få utrymme för nödiga bo-

stadslägenheter, om man inte kunde bygga i två våningar? Problemet löstes så, att det blir ett envåningshus, vare sig man betraktar det från Höjdhagen eller från det nya bebyggelseområdet. Men på grund av att marken sluttar så starkt, som den här gör, kan över det plan, i vilket butikerna inrymtes, läggas in bostadslägenheter i andra våningen av husets Höjdhags sida. Då emellertid denna sida av huset ligger högre än den andra, kommer byggnaden att även från detta håll te sig som ett envåningshus, vilket framgår av skissen här nedan. På detta sätt får byggnaden en vacker fasad även åt Höjdhags sidan. I denna våning inrymmer en trerumslägenhet för föreståndaren och tre bostadsrum för den övriga personalen.

Den nya butiken kommer att medföra en betydande avlastning från huvudaffären. Detta får i sin tur stor betydelse, då huvudaffären skall om- eller nybyggas. Det är nog en allmän önskan, att detta skall ske så snart som möjligt. Och det kan inte få dröja länge med den saken.

Det nya konsumbygget vid Grindstuplan skall emellertid visa sig vara ett gott steg i förbättringen av våra butiksförhållanden i Gustavsberg. Och vi hoppas att denna nya affär inom kort skall kunna öppna sina dörrar för den köpande allmänheten.

Oscar Lövgren.

Fasaden åt Höjdhagsområdet.

FÖRDJUPAD DEMOKRATI.

Under de senaste decennierna har reformer genomförts, vilka gör oss i politiskt avseende jämnställda. I och med införandet av allmän och lika rösträtt kan alla medborgare i samhället i lika utsträckning göra sig gällande vid politiska eller kommunala val. Genom vår socialpolitiska lagstiftning har en människovärdigare tillvaro tillförsäkrats oss. Samhället har i högre grad tagit ansvaret för sina medlemmar. Genom arbetskyddslagen har även arbetsgivarna fått sig förelagda vissa minimala regler för skyddandet av de anställdas hälsa.

Allt detta är naturligtvis i och för sig inte så märkvärdigt. Det är bara vad som fordras av ett ordnat samhälle för innevanarnas säkerhet och trevnad. Vad jag här vill påvisa är endast, att det från samhällets sida finns en strävan till demokrati, till jämnställdhet ifråga om människans värde.

Men denna demokrati ligger i det yttre, i den av lagar fastställda formen för mänsklig samvaro. Dessa lagar förändrar inte umgänget människor emellan. De tar inte bort den svenska stelheten. Vi lever fortfarande i vissa sociala grupper, vilkas gränser inte får överstigas. Dessa grupper bestäms av vilken tjänsteställning vederbörande innehar. Det är här demokratin, den fördjupade demokratin, bör sätta in. Förutsättningen för ett gott samhällsliv är, att vi alla, inte bara inför lagen utan även i den vardagliga sammanlevnaden, söker bli sanna demokrater.

Alla som arbetar, alla som utför en gagnelig gärning, måste få känna att de är en del, och en viktig sådan, av själva samhället. De måste få känna att deras verk och ställning i samhällslivet är lika betydelsefull som någon annans. Det blir ju ofta så i mindre samhällen som vårt, att innevanarna indelas i klasser och kategorier. Dessa klasser bestäms ofta av inkomsten. En person med god inkomst kan ju intellektuellt stå ganska lågt, men ändå vinna erkännande. Medan däremot en tyst och tillbakadragen person, som kanske har gott huvud men inte förmåga att träda fram och göra sig gällande, ofta stämplas som mindervärdig.

Den demokratiska anda, som skulle kunna göra livet rikare och skapa fram den rätta känslan av samhörighet människor emellan, saknas i allt för stor utsträckning.

Här råder en allt för stor skillnad mellan den högre och den lägre inkomsttagaren. Den högre inkomsttagaren har ju redan i det förhållandet att han har en högre lön en fördel. Flera fördelar bör inte givas honom. Ute i det vardagliga livet bör vi vara likställda.

Ett område, där demokratin har stora framgångar att göra, är inom arbetslivet. Genom den lagstiftning, som finns på detta område: arbetskyddslagen, olycksfallslagen m. m. har samhället velat skydda arbetarna för de största riskerna. Men ifråga om de inre förhållandena inom respektive företag finns intet lagstadgat. Här råder ofta godtycke och översittari. Företagaren har intresse av att skapa största möjliga produktion, men han ser inte alltid förutsättningarna härför. Om man inom industrin sökte förverkliga en fördjupad demokrati, skulle säkerligen produktionen höjas. Det gäller här att uppträda på ett kamratligt sätt, att visa sina underordnade, att även de är medarbetare i företaget. Varje befattningshavare bör uppträda så mot en underordnad, som han önskar att denne skall uppträda mot honom själv. Han bör inte ta hänsyn varken till överdriven artighet, kryperi eller skvaller. Han bör i stället se till vederbörandes prestation och goda vilja. De flesta med en högre ställning lida av komplexet, att deras auktoritet skulle minskas genom ett kamratligt uppträdande. Detta är fullkomligt fel. Genom att göra sig till sin underlydandes likställd, skapar han i stället trevnad och arbetslust, där han drar fram.

Spörsmålet är här sett ur Gustavsbergs synvinkel. Troligtvis ter sig dessa problem annorlunda i en storstad. Där är man sig själv, när man slutat sitt arbete. På gatan är alla lika. Men så är det inte i ett mindre samhälle. Samma rangordning, som råder i fabriken, gäller även utanför densamma. Att rätta till detta problem är mycket svårt, det måste här bli en skolning av såväl de små som de stora i sam-

hället. Den bästa vägen vore nog att söka utvidga samhället, att söka få hit flera företag, flera industrier. Detta skulle rent psykologiskt vara lyckligt för Gustavsberg. Det skulle göra människorna friare. Det skulle kulturellt och ekonomiskt höja samhället. Det skulle ge oss möjlighet att höja oss över många av de komplex, som vi nu lider av.

Är det inte så att vi gustavsbergare lider av en allt för stor auktoritetsdyrkan? Vi tror så mycket om andra och så litet om oss själva. Vi erkänner så lätt en utomstående men inte gärna en av våra egna. Denna inställning har ofta visat sig vara felaktig. Visserligen har vår horisont varit begränsad, vår synvinkel snäv, men vi bör för den skull inte tro, att alla andra äro så märkvärdiga. Vi måste förstå att alla, hur duktiga de än tror sig vara, inte är mer än människor. Människor med en viss förmåga men också begränsning. Inom det demokratiska samhället kan alla finna en uppgift.

Demokratin är den form för samhällsorganisationen, vilken ger medborgaren den största rätten till politiskt medinflytande. Inom demokratin kan alla goda krafter samverka. I det fallet har vi nått ganska långt, men här får vi inte stanna. Det gäller att föra demokratin ut i det praktiska livet. Det räcker inte att endast med tungan bekänna sig till demokratin, det gäller också att leva som en demokrat. Vi måste erkänna våra medmänniskor som likaberättigade, vi måste minska klyftan mellan hög och låg, vi måste ge alla samma rätt och samma chanser. Gör vi det med uppriktighet och som det enda naturliga, då är vi på väg mot den fördjupade demokratin.

Erik Wadström.

—o—

Meddelande om tidningen Vi.

Enligt beslut å konsums årsmöte betalar varje medlem från och med nästa år en kr. för tidningen Vi. Den tillställs medlemmarna på vanligt sätt. Avgiften uttages å återbäringen 1945. Den som inte önskar tidningen nästa år må anmäla detta till konsums kontor senast under nov. månad.

Konsum Gustavsberg.

Fritidsslöjden i Gustavsberg.

När undertecknad sommaren 1942 fick anställning vid A.-B. Gustavsbergs fabriker, fick jag i uppdrag av ing. Olson att för ungdom starta kurser i träslöjd i Gustavsberg. Det låg fabriksledningen varmt om hjärtat att anordna samsättning för ungdomen under dess fritid. Generösa anslag saknades ej för inköp av verktyg och hyvelbänkar. Värre var det med lokalfrågan. Den enda lokal, som det första året stod till förfogande för slöjd, var gamla snickarverkstaden. Någon lokal inom fabriksområdet kunde på grund av försäkringstekniska skäl inte ifrågakomma. Verktyg beställdes, ävenså hyvelbänkar, men då leveranstiden på hyvelbänkarna var lång, startade vi kursen innan dessa var levererade. Vi delade hyvelbänkar med snickarna i verkstaden. Att detta gick, var väl både snickarnas och vår förtjänst.

Under höstterminen 1942 anmälde sig ett 20-tal ungdomar till slöjdkursen. Vi sysslade denna första termin till stor del med modellplansbygge. Bättre fart blev det på själva slöjdandet under vårterminen. Då hade hyvelbänkarna levererats och varje slöjdare kunde få sin bestämda arbetsplats. Under vårterminen 1943 hade deltagareantalet vuxit till 36, fördelade på tre grupper, därav även en del äldre. Ämnen till skidor hade anskaffats och ett 15-tal par skidor slöjdades under vårterminen. Likaså slöjdades radiobord, barnsängar, bokhyllor, kaffebrickor, skålar m. m.

I snickarverkstaden hade vi tillgång till svarv. En del av slöjdarna svarvade fat och skålar. På hösten 1943 flyttade vi in i ny fin slöjdsal, inredd i nya ungarhemmet, Mariagatan 13. Därmed har vi fått en förnämlig slöjdlokal, som ifråga om uppsättning av verktyg och hyvelbänkar är mycket fin. Dessutom är lokalen ljus och trevlig och mycket trivsamt att arbeta i. Deltagareantalet var på höstterminen 1943 48 st. och på vårterminen 36 st. Antalet deltagare varierade något på grund av inkallelser.

När det i allmänhet talas om träslöjd, tänker sig väl de flesta

tillbaka till sin skoltid och den slöjd de där kom i kontakt med. Det var, som vi alla vet Näässlöjden och dess modellserier, som var förhärskande. Det var paketpinnar, blomsterpinnar, smörspadar och yxskaft m. m. Någon utsvävning vid sidan om dessa serier var i de flesta fall otänkbar. Därför fick pojke efter pojke i samma familj stå och slöjda precis likadana saker. I bästa fall kom dessa till praktisk användning men i de flesta fall hamnade de på vindar till föga gagn för sina upphovsmän.

I detta sammanhang bör dock påpekas att de modellserier som utgick från Näs inte var meningen att slaviskt följas. Meningen var, att lärarna, inom ramen av dessa serier, skulle, var och en på sin ort, föga sådana ting, som var karaktäristiska för den skola, ort och landskap, där de verkade. Att så ej varit fallet, vet vi, ty slöjden var i Sverige lika både i norr och söder. Att det härvid skett stora förändringar är främst professor Carl Malmstens förtjänst. Han har nedlagt mycket arbete på slöjdens område. Att slöjden i ungdomsarbetet är en viktig detalj i de ungas fostran, behöver man inte vara psykolog av facket för att inse. Utvecklandet av handens förmågheter är oskattbart för människan. "Näst efter språkförvärvet är förmågan att bruka händerna livets största tillgång".

Den nutida tekniken har ju i grund omvandlat människornas

Ett av de slöjdade borden.

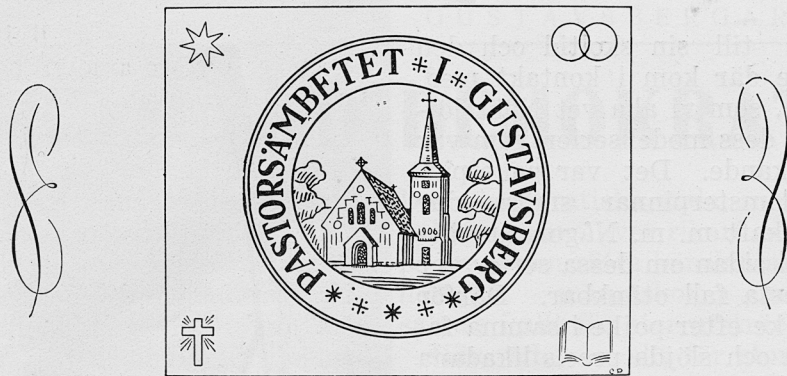

Tvenne av de tillverkade instrumenten.

liv. Den har gett oss större möjligheter till individuellt utvidgande av våra kunskaper på grund av den större fritid som medföljer ett rationaliserat arbetsliv. Att sedan bruka denna fritid, så att man får glädje och nytta av den, beror ju av var och en personligen.

De ungdomar och även äldre, som hittills deltagit i fritidsslöjden i Gustavsberg, har där fått möjlighet att tillverka sådana ting, som de haft behov av i sin dagliga gärning. Att slöjdandet och val av slöjdmodell skall stå i omedelbar kontakt med det dagliga livets behov är oomtvistligt. Sålunda har deltagarna slöjdat ett 40-tal par skidor, om man nu skall räkna upp antal. Vidare har ett 15-tal musikinstrument av mandolinform gjorts. Musikinstrumenten är av enkel konstruktion, men kan dock skänka sina ägare glädje och förnöjelse. Radiobord är även en omtyckt slöjdmodell, ävenså kaffebrickor, skålar och fat m. m. som lämpar sig väl att ge bort som present. Ungdomar, som går i giftastankar, har möjlighet att till det blivande hemmet slöjda många ting som behövs för detta. Här kan man säga, "att eget arbete är guld värt". Inte bara det att man sparar en slant, utan man får även erfara den glädje, som det egenhändigt skapande arbetet ger. Äldre deltagare har slöjdat leksaker och barnsängar till sina tennningar. De har även gjort någon

Vigda:

den 23 juli porssl.-arb. Bertil Aug. Petersson, Ö. Stenhuset, och sjuksköt. Frida Astrid Maria Karlsson, Växjö,

den 12 aug. bussföraren Karl Arvid Karlsson, Villagat. 2, och fröken Stina Margareta Tomasine Sandberg, Stockholm,

den 19 aug. revisorn Sten Kristian Verner Nordin, N. Mälarstrand 8—10, Stockholm, och kontoristen Maj Matilda Kristina Modin, Strandvik,

den 20 sept. porssl.-arb. Harry Sigvard Jönsson, Mariagat. 13, och porssl.-arb. Karin Maria Elisabet Norberg, Tallåsen 25.

present att överraska sin fru med. Slöjden har också förmåga att sammanföra individer. Befriad från all konkurrensanda kan den bli en umgängesform av stimulerande karaktär. Inte genom en välvillig passiv inställning, utan genom medverkan, genom inlevelse i rent mänskliga värden kan den betyda mycket för kontakten individerna emellan.

Nu får man hoppas att den möda o. det kapital som A-B. Gustavsbergs fabriker nedlagt för ordnandet av denna detalj av ungdomens fritidssysselsättning skall vara till nytta och glädje för alla. Vi har nu en förnämlig slöjdsal och därmed en tillgång, som rätt brukad kan skänka oss mycken nytta och glädje.

Ture Persson.

Födda:

den 11 aug. Lars Erik Valdemar, s. t. porssl.-arb. Albert Valdemar Pettersson, Mariagat. 1, o. h. h. Aina Sofia Margareta, f. Jansson,

den 13 aug. Ingvar Herbert, s. t. konstnären Arne Herbert Andreas Sandström, N. Lagnö, o. h. h. Inga Birgit, f. Kullin,

den 17 aug. Maud Elisabeth, d. t. sågverksarb. Sven Hilding Svanberg, Strandvillan, o. h. m. Emma Elisabet, f. Norström,

den 28 aug. Manja Eleonor, d. t. affärsbitr. Bernt Rudolf Eriksson, Mörtnäs, o. h. h. Manja Elisabet, f. Karlsson,

den 28 aug. Göran Lennart, s. t. porssl.form. Oscar Herman Fall, Charlottendal, o. h. h. Ester Maria, f. Backman,

den 29 aug. Asta Birgitta, d. t. lagerarb. Karl Vilhelm Olsson, Mariagat. 6, o. h. h. Olga Karin Elida, f. Persson,

den 2 sept. Björn Erik, s. t. porssl.-arb. Erik Gustaf Oscar Karlsson, Skeviksgat. 3, o. h. h. Gerda Linnéa, f. Andersson,

den 9 sept. Björn Olof, s. t. chauffören Gustav Erik Torsten Olsson, N. Stenhuset, o. h. h. Maj Elisabet Ingegerd, f. Johansson,

*Överlämna
förtroendefullt
all omsorg vid
dödsfallet till*

**BARDELS
BEGRAVNINGSBYRÅ**

Odengatan 84 Stockholm

Ring vårt ombud:
Fru LISA JOHANSSON
Tel. Gustavsberg 174
eller direkt 30 84 42 30 93 93

FRITT FORUM**Porslinsbutik.**

I aprilnumret av "Gustavsbergaren" har en insändare efterlyst en butik där samhällsbor, som icke äro anställda vid fabriken, kunde göra sina inköp av porslin. Detta är ett riktigt påpekande. Frågan har under många år varit aktuell. Sedan 3 år tillbaka ligga ritningar färdiga för inredning av en för detta ändamål reserverad lokal, som emellertid ej kunnat utrymmas enligt uppgjord plan.

Någon som helst annan lokal lämplig till butik har icke funnits att disponera inom fabriksområdet, där den av praktiska skäl bör ligga. Vid nu pågående ombyggnad av fabriken ha vi emellertid tagit hänsyn även till denna sak. En lösning av frågan är därför inte fjärran.

Rune Sundin.

den 23 sept. Karin, d. t. försäljningschefen Rune Gerhard Sundin, G:la Vägen 4, o. h. h. Rut Olga Ingeborg, f. Hansson,

den 24 sept. Leif Erik Lennart, s. t. ugnsarb. Nils Lennart Åke Berglind, Kullen 4, o. h. h. Signe Linnéa, f. Nilsson.

Döda:

den 12 aug. sortererskan Elin Elisabet Johansson, f. 26 mars 1903 (41 år), Ingarögat. 5,

den 9 aug. fru Dagmar Ingeborg Andersson, f. Jonsson, f. 18 febr. 1899 (45 år), h. t. ugnsarb. Anders Bernhard Andersson, Mariagat. 10,

den 26 aug. fru Gerda Maria Olsson, f. Larsson, f. 12 april 1890 (54 år), h. t. f. d. förm. Karl August Aldor Olsson, Grindstugat. 1,

den 12 sept. f. d. snick. Karl August Lätt, f. 11 febr. 1861 (83 år), Ålderdomshemmet,

den 17 sept. snick. Karl Joel Lundin, f. 20 juni 1872 (72 år), Gindstugat. 4,

den 27 sept. änkefru Hilda Kristina Nilsson, f. Eriksson, f. 31 jan. 1864 (80 år), ä. e. snick. Nils Gustaf Nilsson, Höjdgat. 9.

Johan Movinger.

Sant och saga om de två kvarnhjulen.

Nybyggnadsarbete och därmed sammanhängande rivning av gamla anläggningar föra alltid tanken tillbaka i tiden. Man tänker på de dagar, då dessa nu uttjänta anläggningar voro nya och värdiga exponenter av sin tids tekniska kunnande. Man tänker även på de samtida människorna och de förhållanden under vilka man då levde. Utan att ha överdrivet livlig fantasi får man mycket lätt en förnimmelse av den starka person, som oberoende av sin direkta närvaro, styrde de mindre starka till rätt eller orätt, till framsynta verk eller till mindre kloka nycker. Allt i en skön blandning eller rättare oskön blandning.

Något av det mest markanta i Gustavsbergs samhällsbild av idag är väl det stora vattenhjulet, som genom rivningsarbeten nu efter 50-årig fångenskap åter fått komma ut i solen. Förbipasserande stockholmare tro säkert att fabriken här tänker öppna någon sorts nöjestivoli med ett illuminerat "Lyckans hjul" i jätteformat som förnämsta attraktion. Vinst varje gång! Men så är icke fallet. Det är något betydligt förnämare. Det är ett monument, som kommit i dagen för allmänt beskådande, ett minnesmärke som vittnar om skaparanda och energi av rätt ovanliga mått, både av den som beslutat om dess tillkomst och den som utfört verket. Personligen uttrycker jag den förhoppningen att hjulet alltid måtte få stå kvar och pryda upp fabriksprofilen.

Skulle vi icke kunna försöka drömma oss tillbaka till 1880-talet och se hur det var med vårt vattenhjul då? Vem skola vi ha till färdledare? Givetvis byggmästare Danielsson, eftersom det är han som har byggt hjulet. Alltså, herr Danielsson, nu starta vi.

Omkring år 1750 byggdes ett vattenhjul av trä med c:a 8 meters diameter, vilket drevs med vatten från Kvarnsjön. Vattenhjulet var inrymt i träutbyggnaden på ett av de närmaste husen å bilden här bredvid. Inom parentes sagt var Gustavsberg på den tiden icke någon porslinsstillverkare, utan tillverkningen bestod då av tegel. Först år 1827 startades porslinsstillverkningen, men hjulet har väl

då drivit några kvarnar av ett eller annat slag. Det lustiga med det hjulet var emellertid att det drogs av en ox, inte när det fanns tillräckligt med vatten utan när vattnet inte orkade upp till hjulet, och det lustigaste med den oxen var att den bodde i kvarnhusets övre våning eller med andra ord på sin arbetsplats. Den var antagligen buren upp dit när den var en liten kalv, och ner kom den troligen som oxstek. Men den måste väl äta, säger tvivlaren. Åtminstone de tider den drog hjulet. Annars skulle den ju icke ha något, för som bekant heter det ju, att den som inte arbetar skall heller inte äta. Men nu var det emellertid så, att taket var bevuxet med gräs, o. där fick oxen gå upp och beta av gräset, så att det blev lagom långt.

Men, säger tvivlaren, av bilden att döma tycks huset ha tegeltak. Ja, det ser faktiskt så ut, men det får fotografen svara på. Han svarar väl då, att det endast var bortre sidan av taket, som var gräsbevuxen. Men den sidan kan man inte se på bilden.

Nåväl, men det hjulet hade en olustighet också, säger Danielsson. Det var nämligen så, att det höll sig helt högst en timma i taget. Sedan måste det stannas och repareras. Men år 1893 fick jag order av brukspatron att bygga ett

nytt hjul. Det tog jag till lite större. 9,5 meter i diameter blev det. Nu gjorde jag allt i järn utom själva bottarna i hjulet, som jag gjorde av lätt utbytbara träplan. Och det är just detta hjul, som nu skall stå som ett minnesmärke över vår gamla tid.

Men det var mycket arbete innan det gick som det skulle. Till slut gick det dock riktigt bra. Jag minns, fortsätter Danielsson med ett soligt leende, en söndag förmiddag år 1894, då jag höll på att provköra. Brukspatronen kom ned tillsammans med en annan herre. "Vem är det"? röt han. "Det är Danielsson", svarade jag. "Vad gör Ni här", fortsatte patron. "Jag skall provköra vattenhjulet", sade jag. "Tar det lång tid"? "Nej bara några minuter". "Det är bra, då vill jag se på". Hjulet gick fint, och patron sprang upp och ner för att riktigt se efter, och när han hade hållit på en god stund och riktigt övertygat sig om att det gick bra, gick han fram till mig och sade: "Jag är nöjd med hjulet, och här har Danielsson 200 riksdaler som tack." Den gåvan, slutar Danielsson, var den första och enda dusör jag fått av Gustavsberg.

Ja, ärade läsare, det var sant och saga om de två vattenhjulen, återgiven i något fri form. Eventuellt komma vi senare att tillsammans göra ytterligare besök vid några andra gamla minnesmärken.

G. Granelli.

Fabriksområdet under förra seklet.

Några data ur Ingarö historia.

Ur två föredrag i A. B. F. i Gustavsberg av teol. d:r

Torsten Wanngård.

Forts. från föreg. nummer.

På tal om landhöjningen kan det nämnas, att de lägre liggande delarna av Skälsmara by i Ingarö för ej så länge sedan tidvis stodo helt under vatten. Mare eller mad är ju en landbit, som då och då översvämmas. Skäls- (el. Skills-)maren är alltså en stundom överfluten äng, som skiljer gårdarna åt (skäl = ordet skäl i t. ex. vägskäl). Åtskilliga gårdsnamn på Ingarö nämnas redan under medeltiden; Kalvnäset 1322, Fagerholm 1409, Skälmara, Björnö och Långvik år 1504. Stora och Lilla Kornäs lågo vid inloppet från Baggensfjärden till Kolström, egentligen på Farstalandet, men som dessa gårdar kommo att spela en ofantlig roll för den sociala utvecklingen i Ingarö samt vid församlingsbildningen år 1825 kommo att tillhöra Ingarö, ha de medtagits här.

Just dessa sistnämnda gårdar bildade stommen i säteriet Beate-lund, som grundades av presidenten och riksrådet friherre Claes Rålamb. Stora Kornäs (el. Kårnäs) var den förnämsta delen och här uppförde Rålamb ett ståndsmässigt corps de logis och kallade gården (efter sin andra hustru Beata Soop) Beate-lund. Detta var på 1670-talet. Enligt muntlig uppgift från ryttmästare Leuhusen skall hans släkt vid samma tid slagit sig ned på det andra storgodset i Ingarö, Säby. Beate-lund kom dock att i Ingarö historia spela en större roll såväl på ont som på gott. Men först något om dess ägare. Under Karl XI:tes reduktioner dog Claes Rålamb och Beate-lund innehades sedan av hans son Bror Rålamb, en äkta karolin, som var med vid Narva, Clissow, Düna, Holofsin och — Pultava och satt fången i Sibirien. Hans hustru fick under tiden försvara Beate-lund mot Kammarkollegiums reduktionskrav. Det var många krigaränkor, som denna tid ensamma fingö sköta gårdarna och kämpa för sina barns existens. Tillståndet i riket var ju också efter Karl XII:tes krig bedrövligt med missväxt och hungersnöd. Till detta kom ryssarnas härjningar år

1719 från Gävlebukten till Bråviken, varvid även Beate-lund brändes ned. Samma år gifte sig emellertid Bror Rålamb's enda dotter med friherre Olof Cederström. Denne hade på sin tid blivit av rådet sänd till Karl XII i Bender, fick vara med om kalabaliken och satt fången i samma rum som kungen. Han dog dock först 1745 och bars till graven av 12 söner av vilka Anders ärvde Beate-lund. Denne gjorde Beate-lund jämte andra gårdar i Uppland till fideikommiss 1791. Sedan har Beate-lund varit i Cederströmska släkten till år 1917, då det med tillåtelse försålles till bankdirektör Carl Frisk, som började stycka de väldiga arealer, fideikommisset slagit under sig. Det hade till slut omfattat Beate-lund, Bergvik och Brunn med en strand, som på ingarösidan sträckte sig från Nybygget (nu Baldersnäs) vid Nämndöfjärd till Fågelvik vid Lagnöström. Därtill en avsevärd sträcka på Farstalandet. Det är klart, att i stället för fria bönder nu uppkom en samhällsklass bestående av arrendatorer eller torpare. Det förklarar den självständiga bondekulturens undergång. Visserligen klarade sig några bönder undan de jordhungriga herrarna, men de voro för få för att sätta sin prägel på utvecklingen.

Torpen voro så många, att fideikommisset praktiskt taget hade fri arbetskraft. Torparen hade att på order infinna sig i "herrgårn". Arbetsdagen började kl. 5 och slutade kl. 8. Något fritidsproblem existerade givetvis icke, allrahelst som flera hade timslång väg till och från arbetet. De som hade sin tur i ladugården brukade vintertid gå dit kvällen förut, övernatta i oxhuset och börja rotfruktskärningen kl. 4. Arbetstakten var väl i de allra flesta fall icke forcerad, och "Cederströmarna" voro icke obilliga i sina krav, men "betingen" kunde nog ibland vara ganska pressande och själva systemet var föga ägnat att väcka arbetsglädje. Särskilt på 1800-talet synes det varit ganska fattigt i Ingarö. Men detta var ju förhållandet i hela vårt land, innan gruvor och skogar exploaterats; järnvägarna kommit

i gång och bankerna börjat sin penningförmedling i större utsträckning. Desto hedersammare är det, att de flesta torpstugorna voro välskötta med sina pelargoner i fönstren och prydnadssaker från Gustavsberg. För att nu ej nämna täppan utanför med frukträd och blommor. Efter sekelskiftet inträdde också ändring därutinnan, att arbetsdagarna mer och mer ersattes med arrende i penningar. Detta betydde oerhört mycket för självständighetskänslan, arbetsglädjen och inkomsten. Nu häde också sommargästerna börjat komma i ökat antal. Men Beate-lund och Cederströmska släkten har även verkat mycket gott och jag kommer nu till en alldeles speciell insats, som denna ätt gjort till Ingarö församlings fromma. Därmed är jag framme vid Samuel Ödmann.

I det instruktiva föredrag, som överlärare Gezelius höll vid folkskolans hundraårsjubileum, kom han att nämna, att Ingarö redan på 1700-talet hade folkskola. Till detta märkliga förhållande skall här lämnas en förklaring. Först är dock en kort orientering av nöden.

Den väldiga omvälvning reformationen medförde verkade föga på allmänna tänkesättet. Den medeltida världsbilden stod orubbad kvar ett gott stycke in på 1700-talet. Massiv vidskepelse härskade. "Häxor" brändes i god tro. 1600-talets människor levde i stor utsträckning i Gamla Testamentet. Mose lag gällde i vissa stycken lika högt som svensk lag. Utomordentligt värdefulla inblickar få vi i Troels-Lund, Dagligt liv i Norden i det 16. aarhundrede. Det ligger en stark realism bakom Geijers sats: "Den rätt kan läsa sitt Fader vår han räds varken Fan eller trollen, fast det är mörkt långt bort i skogen". Naturen med kometer och andra "tecken" på himmelen, haven med dess okända djup och hemiska o-djur, den mörka skogen m. m., allt in jagade en viss fruktan. Renässansen och humanismen verkade föga i de breda lagren. Men i den mån välmågan i de högre borgerliga kretsarna steg, utvecklades självmedvetenheten och en kritisk uppfattning gentemot den härskande meningen, framförallt mot den katolska kyrkan med dess medeltida åskådning och

maktspråk. "Upplysningsmännen" vägra att tro på annat än iakttagelse och erfarenhet. Den gamla trosvägen överges radikalt. Respektlöst närmar man sig naturen. Den blir nu föremål för forskning ej för antaganden. Det "upplysta förnuftet" kräver klarhet. De engelska filosoferna gingo i spetsen, fransmännen följde efter, och upplysningsmännens program vann terräng bland bildade även i Norden. Gustavianerna voro med Kellgren i spetsen upplysningsmän av klaraste vatten. Det största namnet är dock Carl v. Linné, vilken inom naturvetenskapen med större framgång än någon annan i samtiden bröt väg för erfarenhetsforskningen. Nu är att märka, att upplysningsmännen även voro mycket intresserade av skolning och uppfostrans problem. Allt detta måste vi ha i minnet för att kunna rätt förstå och värdesätta Samuel Ödmann. Han var ju Linnés lärjunge och därmed naturforskare av upplysningstyp. Särskilt intresserade honom fåglarna, och på detta område synes han ha överträffat sin store läromästare. Belysande för hans metod är hans studium av svalorna. Enligt gängse uppfattning skulle dessa under vintern ligga i dvala på kärribotten. Ödmann antecknar nu under flera år data för kärrens islossning och — svalornas återkomst. Dessa data stämma ej överens. Han yttrar några funderingar om att kanske vattnet behövde uppvärmas något, innan svalorna kvicknade till, men slutar med att säga klart ifrån, att saken är dunkel. Anade han sammanhanget, var han allt för klok för att lik en Erasmus Montanus utsätta sig för förföljelse från hela samtiden.

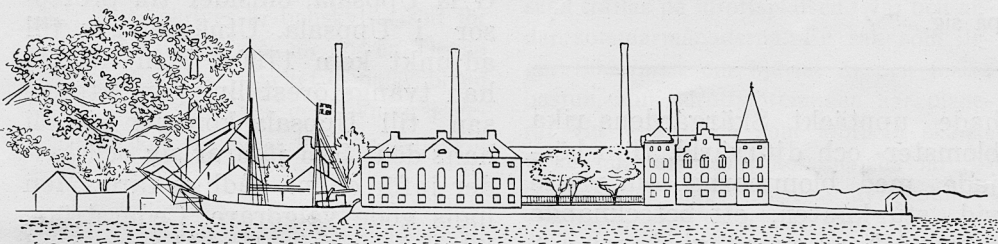
Samuel Ödmann var född juldagen 1750. Han uppfostrades i sin barndom hos sin morfar, prosten Samuel Wiesel och gick sedermera i Växjö gamla berömda läroverk och gymnasium. Han har kärleksfullt och målande skildrat prästgården och socknen samt sin gamla skola i Minnen från hembygden och skolan, den första svenska hembygdsskildringen, en härlig bok, som varje svensk bör läsa. Han skämtar om de ärevördiga dryckeskärlen, berättar med förtjusning om ostmöten och hum-

lekvällar och ungdomens oskyldiga lekar. Och skildringen når sin höjdpunkt när den kommer in på julsederna och julottan där menigheten sjunger den dåtida julpsalmen, Den signade dag, och alla vuxna tillsammans som en helig kyrka begå Herrens heliga Nattvard. En socken där allt andas frid och lycka. Där prästen heter "käre far i prostgården" och hade de fyra kardinalreglerna för sitt liv: att vårda sin församling, förestå sitt hus, betala sina kronoutsylder och lyda sin biskop. "Han sjelf, med Fru och döttrar sågos alltid till häst wid insocknes resor. Hans döttrar woro uppfödde till Amazoner".

Eller läs hans skildring från de fyra lägsta klassernas i Växjö skola gemensamma arbetsrum: "Fyra gossar, som, för att höras, nödgades skrika med full hals, och fyra Colleger, som rättade

med lika dundrande stämma, samt ständig interfoliering med risslag, gråt och mycket skrån, gjorde, att den, som stod i dörren, icke kunde urskilja något ord, utan trodde sig vara stadd i en dröm, der allt blandades med jämmer och oreda: Latin, Cateches, glosor och stryk."

I Uppsala studerade Ödmann om somrarna för själva Linné, som gav sina "landsmän", smålänningarna, gratisundervisning. På vintrarna tjänade han sitt bröd, fattig som han var, som informator i Helsingland. Han hade ej råd att ta magistergraden (nuvarande fil. d:r) utan lät prästviga sig och hamnade som huspredikant år 1774 hos dåvarande general Pfeiff på Lemshaga i Värmdö socken. I dessa nejder blev Ödmann medelpunkten i de bildades cirklar. Man svärmade ju då för naturvetenskapen, och Ödmann

änge dröjde det innan den keramiska tekniken tog den moderna industriens resurser till hjälp. Ända in i dessa dagar har keramikerna behandlat sitt gods efter ungefär samma metoder som utexperimenterats av faraonernas krukmakare — ja, kanske långt före deras tid. — Men nu går utvecklingen så mycket raskare framåt. Efter primitiva koleldade rundugnar har kommit jättestora tunnelugnar med elektrisk bränning och "löpande band". Slutligen har den tekniska forskningen öppnat nya perspektiv. En hel rad nya keramiska massor har sett dagens ljus. Gustavsbergs nya produkter Magalit... Kapitalit... Elporclin osv. — alla har de sina speciella fördelar, det må vara stor mekanisk hållfasthet, goda elektrotekniska egenskaper eller beständighet mot syror. I sin tur sättas nu dessa nya material in i den tekniska forskningens tjänst...

Aktiebolaget Gustavsbergs Fabriker.

Soliga spalten.

Artighet med måtta.

Den tioårige Karl Andersson, son till L. G. Andersson eller "Bleka Andersson", som han också kallades, kom en dag omkring 1890 på en av Gustavsbergs gator skjutande en kärra framför sig. Han mötte därvid ett par lärarinnor. Utan att stanna bugade han sig djupt till hälsning och tänkte fortsätta sin väg.

Men damerna menade, att han borde ta av sig mössan, när han hälsade. Han hade ingen annan utväg än att ställa ned kärran, ta av sig mössan och hälsa.

Någon dag senare, när han på nytt kom samma väg med sin kärra, såg han de båda damerna på långt avstånd. Kvickt som tanken lade han mössan på kärran. När han passerade de båda damerna, bugade han sig djupt, utan att ställa ned kärran. Nu kunde han ju inte stanna och ta av sig mössan, då han inte hade någon på sig.

hade upptäckt Skärgårdens rika blomster- och djurvärld. Han började med blommorna som växte vid stugknuten, ett betecknande drag på hans grundlighet, och for sedan vida omkring. Emellertid föll Pfeiff i onåd, fick minskade inkomster och hade ej längre råd att hålla sig med "hovpredikant". Ödmann kunde dock ej slita sig från orten utan arrenderade Forsviken på Ingarö, till dess att stallmästare Anders Cederström på Beatelunds gård anställde honom som huspredikant och samtidigt som "scolemästare" för barnen i Ingarö. År 1776 stiftade Cederström sin berömda donation till skola och kyrka i Ingarö. Den intresserade hänvisas till min redogörelse i Värmdö fornminnesförnings årskrift år 1938.

Prästgården i Ingarö blev nu ett ståtligt herbarium, mängder av uppstoppade fåglar, insekter, vackert ordnade i sin lådor. Ödmann förde också noggrann kalender över väderlek, flyttfåglarnas ankomst o. s. v. Han fiskade och jagade av hjärtans lust. Sin brud hemförde han från Delsbo. Han blev år 1784 vald till ledamot av Vetenskapsakademien och höll sitt inträdestal den 31 juli samma år över Djurrikets släktskaper, där han f. ö. omnämner människans

släktskap med apan i den linnéska formuleringen "våra kusiner", en formel, som senare, mindre noggranna forskare glömt bort.

Så kom olyckan. Han blev svårt sjuk i frossa. Malarian härjade då rätt allmänt i Skärgården. Vi ha förresten malariamyggan kvar, fastän den ej har smittoämnet i sig. I gårdspapperen från 17—18-hundratalet talas det ganska ofta om att "i går frös mor" o. s. v. Ödmann fick emellertid en ytterst svår form, som även angrep nervsystemet, så att han blev paniskt förskräckt för friska luften. Så blev han sängliggande de sista 40 åren av sitt liv, i ett rum "som aldrig fick vädras utan blott eldas". Han låg i sängen fullt påklädd. Men under denna egendomliga livsform arbetar han mer än de flesta, läser reseskildringar o. s. v., avancerar till teologie adjunkt, docent, samt kyrkoherde i G:la Uppsala, omsider till professor i Uppsala. Utnämningen till adjunkt kom 1790. Men nu får han tvångsföreställningen, att resan till Uppsala kommer att bli hans död. Han jämrar sig och kvider inför denna vådliga färd. Men hans gode välgörare, Cederström, låter bygga en husbåt, som med sex raska roddare för Ödmann, väl nedbäddad, från prästgårdsbryggan i Ingarö upp till nuv. Islandsbron i Uppsala. Där möter hans livsmedikus med en heltäckare. Så kommer han trots allt med livet i behåll till G:la Uppsala, där han f. ö. ligger begravnen. Snart nog flyttade han emellertid in till själva staden. Där blev hans rum samlingsplats för domkapitel, katekes-, bibel- och psalmbokskommissioner. Få utländska lärde besökte Uppsala utan att besöka Ödmann, som konverserade ledigt med dem på flytande latin. Han stod också i brevväxling med flera utländska lärde och torde, enl. d:r Henning Wijmark, näst Söderblom varit Sveriges mest internationelle teolog.

Skolan vid Pilhamn i Ingarö var tvåklassig. Han lärde barnen läsa, undervisade dem i kristendom. Skolformen var s. k. pedagogi. Skrivning förekom icke. En lärare lärare har förmodligen ej funnits i en så enkel skola.

Forts. i nästa nummer.

Gustavsbergsnytt.

Kyrkan.

Söndagen den 24 sept. gästade Mäster-Olofsgården Gustavsberg. Vid högmässan predikade komminister Grefberg. Vid kvällens musikgudstjänst sjöng Mäster-Olofskören under musikdirektör Edes ledning sig in i allas våra hjärtan. Efter gudstjänsten förrättades prisutdelning från dagens idrottstävlingar.

Torsdagen den 2 nov. håller komminister Norrby föredrag i kyrkan.

Alla helgons dag, den 5 november, högtidlighålles de hädangångnas minne med en kort gudstjänst å kyrkogården kl. 15.

Vid lottakårens Luciafest, som i år är förlagd till kyrkan, talar pastor Primarus Olle Nystedt.

Johan Movinger.

Riksdagsmannavalet i Gustavsberg.

Vid riksdagsmannavalet i Gustavsbergs valdistrikt i sept. 1944 röstade 1.380 personer av 1.783 röstberättigade. Genom röstlängdsutdrag röstade 34 av dessa. Fyra röster blevo kasserade. Under perioden 1936—44 har antalet röstande och fördelningen på de olika partierna varit följande:

	1936	1938	1940	1942	1944
Soc. dem.	1039	1090	1177	1107	967
Höger	85	37	49	57	37
Bondeforb.	8	1	10	10	7
Folkpartiet	104	84	92	21	121
Kommunist.	10	14	55	172	213
Kilbom	74	—	—	—	—
Övriga	2	20	—	—	—
Summa	1322	1246	1383	1367	1345

Om valet i år hade gällt kommunalfullmäktige skulle mandatfördelningen ha blivit: 18 soc.-dem., 4 komminister och 3 borgerliga.

Nattorientering i Gustavsberg.

På kvällen onsdagen den 20 sept. drog en brokig skara med pannlampor och fackla i täten genom Algatan. Det var deltagare i GIF:s nattorientering, den första stortävling i sitt slag i föreningens historia.

Sällskapet kom med Gustavsbergsbåt och var på väg till "Rallbanan", dit starten var förlagd. Starten var gemensam och i två olika grupper. Den gick så till, att löparna ställdes upp i nummerordning längs ett snöre med ett kuvert för varje man innehållande ett kontrollkort samt angivelse, varpå en raket släpptes upp och

löparna rusade med ett väldigt brak in i Knutshavskogen. Av yttranden från publiken att döma var det inte många som ville göra om det.

Spänningen i mål var stor då 2 lampor kom samtidigt på gärdet vid fotbollplan. Berg, Fredrikshov kastade sig före B. Andersson, Skogsluffarna och segrade på korta banan. Klass I vanns av Gullfeldt, Skuru före Karlsson, Skogsluffarna. Oldboysklassen vanns av Nils Lundström Goterne och patrulltävlingen av Turebergsparet Rune Karlsson—Folke Andersson. Efter loppet blev det bastu och prisutdelning, varefter hemresan skedde vid ett-tiden.

Ritningarna för tävlingen hade gjorts upp av orienteringskom. Säfström Rolf och för de goda banorna svarade vår säkre oldboy Anton Andersson. Hemvärnet stod vid kontrollerna och för belysningen svarade Bror Wiberg.

Syftet med denna tävling var att väcka orienteringsintresset i samhället genom att bevisa att det finns fler som idkar denna härliga sport än de fem "tokiga" som stå med ryggsäck om söndagsmorgnarna vid kyrkan.

T. R.

Från korporationsskjutningen den 20 aug.

När skytteföreningen beslutade inbjuda samtliga i fabriken anställda till tävling i skytte söndagen den 20 augusti, var det utslutande för att icke skyttar skulle få tillfälle att pröva sin skjutskicklighet samt få inblick i hur skyttet arbetar och därmed få nya medlemmar, särskilt i de lägre klasserna, som på grund av uppflyttning behöva tillskott. För att ekonomin ej skulle lägga hinder i vägen för någon sattes priset så lågt som till 1 kr. för serien (vilket är under föreningens inköpspris av ammunition). Fabriken bidrog med såväl kontanter som hederspriser.

Anslutningen var glädjande stor i det att 41 femmannalag (205 skyttar) anmälde sig till tävlingen, som avverkades i tur. Vackert väder blev det också. Tävlingen beskådades av anhöriga till de tävlande. Hela dagen var det stor folkvandring till skyttepaviljongen och många nya medlemmar anmälde sig för fortsatt övning i skyttesporten, som senare angavs vara en bekväm form för friluftsliv.

Prisutdelningen förrättades av ing. Olson, som först uttalade sitt gillande av anordningarna och punktligheten hos såväl de tävlande som arrangörerna. Han hoppades, att tävlingen skulle återkomma nästa år samt utlovade ett vandringpris för att sporra avdelningarna i fabriken.

Prislistan fick följande utseende.

1:a lagpris, skjutlag 19: "Glett o. rågodsmag. H. Bengtsson, F. Hallberg, Tord

Boox, Evald Steen, Fritiof Fall. S:a 363 p. 2:a lagpris skjutlag 40. "Konsum". H. Dahlström, R. Malmberg, L. Österlind, K. Lindkvist, R. Björklind. S:a 351 p.

Individuella priser: Klass 4: 1:a E. Melquist 72. 2:a Hild. Axelsson 71. 3:e Georg Boox 65 poäng.

Klass 3: 1:a Sven Karlsson 71. 2:a A. E. Nilsson 65. 3:e E. Stenström 64. 4:e Alf. Liljevall 58.

Klass 2: 1:a Valt. Weimark 87. 2:a Knut Axelsson 86. 3:e Sven Johansson 82. 4:e Georg Lindroth 81. 5:e Bror Frisk 77. 6:e Erik Barkeby 74. 7:e Helge Wollrich 71. 8:e Erik Norberg 68.

Klass 1: 1. Lennart Nelsson 91 p. 2. K. G. Lindström 90 p. 3. Oskar Bogaus 88 p. 4. Oskar Lindgren 84 p. 5. Henrik Bengtsson 83 p. 6. Helmer Lindström 82 p. 7. Erik Nordström 81 p. 8 G. O. Struwe 81 p. 9. Tord Boox 81 p. 10. K. F. Lundberg 81 p.

Damer: 1. Brita Veman 66 p. 2. Margit Åkerblom 42 p. 3. Gunhild Sjöberg 39 p. Husmödrarna: 1. A. L. Fredblad 81 p. 2. Olga Bergkvist 49 p.

När detta skrives är banskyltet slut för året och fältskyttet står för dörren. Denna form av skytte är mycket populär bland medlemmarna och ger god övning i gevärskännedom, vilket är till stor nytta vid banskyltet.

Skytteföreningen har för avsikt att om möjligt anordna en fältskytning under hösten för dem, som äro intresserade. Alla deltagare i denna måste dock vara medlemmar.

Oscar Bergkvist.

Nu 3:e upplagan

Våra barn

av Urban Hjärne

"Han skriver målande och medryckande och en smula patetiskt. Men läsaren får ett bestämt intryck av att det är ett äkta patos och att det är en kunnig och intresserad läkare som talar."

Professor Gunnar Dahlberg i AT.

3:75

KF:s bokförlag

Gustavsbergs Idrottsförenings skidssektion.

Fabriksledningen har återigen visat sitt intresse för skidsporten i Gustavsberg genom att vid fabriken anställa skidinstruktören Erland Söderman, vilken förut har verkat i Sundsvallstrakten. Erikslunds och Tunadals föreningar har haft stor nytta och glädje av honom. Erikslund nådde vid årets SM sina största framgångar. Det var tack vare Söderman. Varje torsdag och söndag tränar han redan skidåkarna med promenader, dusch och gymnastik. Apropå dusch! Är det absolut omöjligt att få ha badet öppet till kl. 20,00 i stället för 19,00? Vilken stor nytta skulle det inte vara inte bara för idrottsfolket utan för alla ortsbor, som nu knappast hinner att få sitt vanliga veckobad).

Söderman kommer att samla ungdomen året runt. När skidsäsongen är över, fortsätter han med den fria idrotten. Han har ett stort arbete framför sig. Han hoppas, att samtliga ungdomar med håg för idrott skall träffas på idrottsplatsen i vår och under sommarmånaderna. En sak som ligger Söderman om hjärtat är den finska bastun, som idrottsföreningen har planerat vid Vilan, och som fabriken skänkt virke till, men som kommunens farbröder inte har något intresse av (kommunalnämnden). Tänk om även de skulle intressera sig för ungdomen.

Söderman kommer att under det närmaste kvartalet helt avlönas av fabriken. Sker ingen uppsägning kommer engagemang att fortsätta under 1945.

Vi vill härmed rikta ett hjärtligt tack till ingenjör Hjalmar Olson för hans verkligt stora intresse för idrottspojkar i allmänhet och skidpojkar i synnerhet. Även kamrer Eriksson skall ha vårt uppriktiga tack för den stora hjälp, han lämnat oss i såväl denna sak som i många andra.

Sektionen kommer under höstens lopp att utlotta en fullständig skidutrustning från Edsbyn värd 75 kr. Behållningen av lotteriet tillfallet skidträningen.

Vårt program för kommande säsong kommer att bli ganska krävande för både skidlöpare, ledare och övriga funktionärer. Säsongen kommer att börja med de vanliga serietävlingarna som en förträning till de verkligt stora sakerna. Vi har räknat med en jubileumstävling den 21/1 med start och mål vid Kattholmen. Till denna tävling försöker vi få hit några av Sveriges mest kända skidåkare. Bland andra hoppas vi få hit skidkungen från Mora, Nils Karlsson och hans klubbkamrat Törnkvist samt Jöns Hermansson vilken i år tävlar för Sundbyberg m. fl. Söderman har lovat att försöka få hit några

rr Axel Björkman
 rlagatan 6
 USTAVSBERG

av sina gamla klubbkamrater, bland andra Karl Back, en av årets främsta skidåkare.

Vi skall försöka försvara vår plats i årets DM-stafett och Södertörnsmästerskap. Med den stora anslutning av skidåkare vi i år har, tror jag, att vi med Södermans hjälp kan klara de uppgifter, vi har oss förelagda.

I år måste vi emellertid efterlysa de flickor, som klubben varit så stolt över. Kvar är nu endast Brita Augustsson och Ulla Olsson. Greta Bergkvist ägnar sig nu helt åt sin familj, men lovat stå till flickornas förfogande.

Sektionsstyrelsen ber att få tacka Greta för vad hon gjort för föreningen samtidigt som vi enträget ber henne att vara Söderman behjälplig med flickornas träning.

Vi vill även rikta en vädjan till Er gustavsbergare att understödja Eder orts tävlande genom att besöka deras tävlingar och uppmuntra dem i deras strävande att befästa vårt samhälles namn i det svenska medvetandet, även då det sker i idrottsspalterna.

John-Pelle.

Simpromotion vid Grisslinge.

Söndagen den 13 augusti gick den första simpromotionen i Grisslingebadets histo-

INNEHÅLL:

Frihet. Dikt av J. A. Löfdal	1
Personlig kultur av J. Movinger	2
Att kritisera. Av O. Lövgren	3
Frostnatten och sparven. Dikt av O. Lövgren	3
Från lera till tallrik. Av Ges	4
Min dagliga gärning. Av Sam. Svenson	6
En auktion vid Lemshaga. Av J. S. Englund	7
Gustavsbergs gamla	8
Elverket i Gustavsberg. Av Anders Steen	9
Det nya konsumbygget. Av O. Lövgren	11
Fördjupad demokrati. Av Erik Wadström	12
Fritidsslöjden i Gustavsberg. Av Ture Persson	13
Från pastorsämbetet	14
Sant och saga om de två vattenhjuln. Av A. G. Granelli	15
Några data ur Ingarö historia. Av T. Wanngård	16
Gustavsbergsnytt	18

ria av stapeln. Sedan Mörtårs fastighetsägareförening förvärvat badstranden och där låtit uppföra simbrygga, har genom föreningens initiativ under den gångna sommaren anordnats simundervisning under ledning av herr Åke Lagneskog. Kurserna, vari deltagit ett 60-tal ungdomar, avslutades söndagen den 13 augusti med en festlighet, till vilken kommunalnämndens ordförande, herr Gunnar Andersson, inbjudits.

Högtidligheten, som fick en särskilt festlig prägel med bryggan i flaggskrud under en strålade sommarhimmel, inleddes med ett hälsningsanförande av föreningens vice ordf., notarien Thure Dahlgren, som gav en kort återblick över de åtgärder som resulterat i att badstranden numera blivit Mörtårsbornas egendom, samt hälsade herr Andersson hjärtligt välkommen som representant för den kommunala myndigheten. Därefter överlämnades ordet till dagens promotor, rektor Harald Wiklund. Denne berörde i ett välformat tal förhållandena vid Grisslingebadet sedan sekelskiftet, varefter promotionen tog sin början.

Följande ungdomar hade avlagt prov för kandidatvärdigheten:

Astrid Engström, Doris Hultman, Ann-Marie Nilsson, Birgitta Olofsson, Göran Bodin, Åke Ternström, Gottfrid Hein, Bernt Honeth, Hans Kessler, Jan Larsson och Bo Widmark.

Till simmagistrar korades fröken Britta Wiklund, samt herrar Kristian Hultman och Gunnar Wanselius.

Härefter vidtog tävlingar i bröstsim 200 m. för flickor och pojkar samt en livrädd-

ningstävling för pojkar, fördelad på två moment, djupdykning och ilandföring av "drunknande". Flera goda resultat noterades, bl. a. nådde Doris Hultman 3,46,0 och Bengt Lindstedt 3,22,0 i bröstsim 200 meter.

Simförbundets bronsmärke hade erövrats av åtta ungdomar och järnmärket (50 m. sträcksim) utdelades till 33 barn, de flesta nybörjare i årets simkurs.

Herr Andersson lyckönskade i ett tal föreningen och deltagarna till de uppnådda resultaten och uttalade en förhoppning om en fortsatt gagnande verksamhet till simundervisningens fromma.

En representant för "Silmåla simsällskap" i tvärrandig baddräkt av anno dazumal väckte allmänt jubel och festen avslutades med en hyllning för badets energiske siminstruktör samt en livligt senterad traktering av alla deltagarna i simkurserna, som läto sig läskedrycker, bul-lar och kakor väl smaka.

G. Wanselius.

När Ni skriver

för Gustavsbergaren, bemöda Eder då om en naturligt enkel språkform.

Sträva efter att få framställningen så klar och redig som möjligt.

Skriv alltid kortfattade referat. Skriv endast på den ena sidan av papperet.

Skriv helst på maskin och använd då det största radavståndet.

Nu begynner studiesäsongen.

Studiearbete är stimulerande och kunskapsgivande.

Deltag i någon av följande studiegrupper.

Kooperativa grundsatser och problem.

Pionjärer förr och nu.

Hemkunskap.

Flera andra ämnen finnas att välja på.

Förfrågningar och anmälningar mottagas av konsums kontor och av butiksföreståndarna.

Konsum Gustavsberg.